

Entreprenörskap i skolan – en kartläggning

Entreprenörskap i skolan – en kartläggning kan fritt skivas ut
från Skolverkets webbplats www.skolverket.se/entreprenörskap

Form: AB Typoform

Foto omslag: Charlotte von Friedrichs

Tryck: Danagårds Grafiska AB

Stockholm 2010

Förord

I maj 2009 antog regeringen en *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet*. Skolverket ska enligt regleringsbrevet för 2010 stimulera arbetet med entreprenörskap i skolan. Där anges explicit att Skolverket ska kartlägga, analysera och sprida erfarenheter av huvudmännens arbete med entreprenörskap.

Att stimulera arbetet kring entreprenörskap i skolan handlar mycket om att utveckla elevers nyfikenhet, kreativitet och initiativförmåga men även att stödja speciella förmågor som krävs för att starta och driva företag. Inre drivkrafter och motivation är viktiga för det entreprenöriella lärandet i alla åldrar, från förskola till vuxenutbildning. Samarbete med aktörer utanför skolan gör skolarbetet mer verklighetsanknutet.

Under hösten 2009 tillfrågades samtliga skolhuvudmän via en enkät om arbetet med entreprenörskap och entreprenöriellt lärande. Företrädarna för Nuteks regionala entreprenörskapssatsning i sex pilotlän har också tillfrågats. I denna kartläggning redovisas och analyseras arbetet med entreprenörskap i skolan utifrån de inkomna svaren. Kartläggningen har genomförts av Karin Nilsson, undervisningsråd vid Skolverket.

Ett stort tack riktas till alla som besvarat enkäten.

Helen Ängmo, överdirektör

Annika Hjelm, undervisningsråd

Innehållsförteckning

Sammanfattning 4

1. Inledning 4
    - 1.2 Uppdraget 5
    - 1.3 Bakgrund 5
    - 1.4 Urval och metod 6
  2. Entreprenörskap och entreprenöriellt lärande – hur kända är begreppen? 8
  3. Entreprenörskap och entreprenöriellt lärande – omfattning i skolan idag? 15
  4. Finns det formulerade mål för arbetet med entreprenörskap i skolan? 17
  5. Stödjer dagens läroplaner/kursplaner arbetet med entreprenörskap? 19
  6. Utvärdering av arbetet med entreprenörskap 20
  7. Uppnådda resultat 22
  8. Kompetensutvecklingsinsatser 25
  9. Entreprenörskapsarbetet framöver 27
  10. Pilotprojekten 29
  11. Avslutande kommentarer 31
- Litteraturlista 33
- Bilaga 1. Enkäten 34
- Bilaga 2. Diagram med viktade data 37

Sammanfattning

Enligt regeringens Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet ska entreprenörskap löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet. Skolverket har ställt frågor till samtliga skolhuvudmän för att kartlägga det arbete som pågår inom grund- och gymnasieskolan när det gäller entreprenörskap. Begreppet entreprenörskap i skolan är känt i ungefär hälften av verksamheterna. Begreppet är mindre bekant i de fristående än de kommunala grundskolorna. Mellan de fristående respektive kommunala gymnasieskolorna är skillnaden betydligt mindre.

Entreprenörskap i skolan kan exemplifieras med mål som återfinns i läroplanerna; att stimulera kreativa processer hos eleverna, samarbete, problemlösning, företagande och samverkan skola – näringsliv. Huvudmännen för de fristående såväl grund- som gymnasieskolorna bedömer i högre grad än huvudmännen för de kommunala att skolorna ägnar sig åt att stimulera kreativitet, samarbete och problemlösning förmåga. Entreprenörskap är ett vitt begrepp som tolkas på olika sätt och som därför omfattar en mångfald av aktiviteter på skolorna.

På många håll är arbetet i sin linda men intresset för att arbeta med entreprenörskap i skolan ökar snabbt i takt med ett ökat intresse för området på europeisk, nationell, regional och lokal nivå. Medan flertalet skolor i Jämtlands och Hallands län idag arbetar med entreprenörskap är andelen lägst i Uppsala och Dalarnas län. De län som har kommit längre har deltagit i Nuteks och andra satsningar inom området och fått stöd till utvecklingsarbetet.

Entreprenörskap tolkas och bedrivs på en mängd olika sätt. I många kommuner och skolor har arbetet just påbörjats. Många huvudmän ger uttryck för att den pågående skolutvecklingen är själva resultatet. Ökad kreativitet hos eleverna, ökat självförtroende, ökad omvärldsförståelse och ökad förmåga att se samband är återkommande omdömen i skolhuvudmännens beskrivningar av effekterna av det pågående entreprenörskapsarbetet. Flera huvudmän uppger att arbetet med entreprenörskap lett till bättre samverkan mellan skolan och det omgivande samhället.

Medan grundskolan karaktäriseras av en mångfald olika aktiviteter som benämns entreprenörskap domineras arbetet på gymnasieskolan av elev- och ungdomsföretag. Elever på flertalet gymnasieskolor deltar i konceptet Ung Företagsamhet och driver UF-företag.

Fortbildning och utbildning om entreprenörskap i skolan riktad till yrkesverksamma lärare och lärarstuderande erbjuds på vissa universitet och högskolor men de regionala skillnaderna är stora. Genom att entreprenörskap skrivs fram i styrdokumentet för både grund- och gymnasieskolan ges förutsättningar för att stimulera entreprenörskap genom hela utbildningssystemet och utveckla en progression i lärandet.

1. Inledning

Med regeringens Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet har skolans roll vad gäller att främja unga människors företagsamhet och entreprenöriella kompetenser stärkts. Entreprenörskap ses som en baskompetens för den enskilde individen och dennes personliga utveckling och som en nyckel till ökad tillväxt och sysselsättning. Enligt strategin ska entreprenörskap löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet.

Redan idag pågår visst arbete kring entreprenörskap i skolan. I föreliggande kartläggning ges en bild av i hur hög grad begreppen entreprenörskap och entreprenöriellt lärande är kända i skolan idag och hur dessa är omsatta på lokal nivå, dvs. är prioriterade i lokala styrdokument och genomförda i grundskolan och gymnasieskolan. Effekterna av tidigare nationella satsningar för att främja entreprenörskap i utbildningsväsendet och kommuners/skolors deltagande i regionala utvecklingsprogram belyses. Skolhuvudmännens bedömning av resultatet av arbetet med entreprenörskap hittills och förutsättningar och behov för att förverkliga strategin redovisas.

1.2 Uppdraget

Den 25 maj 2009 beslöt regeringen om *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet*. Strategin beskriver en rad åtgärder som syftar till att stimulera arbetet kring entreprenörskap i utbildningen på alla nivåer. Skolverket har i regleringsbrevet bl.a. fått i uppdrag att kartlägga, analysera och sprida erfarenheter av huvudmännens för grund- och gymnasieskolan arbete kring entreprenörskap i syfte att ge en samlad bild av det arbete som pågår redan idag. I detta arbete tar Skolverket dels del av det arbete som bedrivits inom Nuteks entreprenörskapsprogram (se Pilotprojektet sid. 28), dels av internationella erfarenheter inom området.

Parallellt med denna kartläggning genomför Högskoleverket en kartläggning och analys av utbildning på högskolenivå inom entreprenörskap och innovation. Mynligheten för yrkeshögskolan har ett motsvarande uppdrag för den eftergymnasiala yrkesutbildningen utanför högskolan.

Utöver kartläggningen ger Skolverket ut en kunskapsöversikt, *Skapa och våga Om entreprenörskap i skolan*, i avsikt att ge en samlad bild av forskning och dokumenterad praktisk erfarenhet om entreprenörskap i skolan.

1.3 Bakgrund

Regeringens strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet syftar till att ett entreprenöriellt förhållningsätt ska utvecklas i skolan. Detta är dock ingen ny företeelse inom utbildningsväsendet. I läroplanerna och kursplanerna för såväl grund- som gymnasieskolan finns flera begrepp som svarar mot entreprenörskap och entreprenöriellt lärande, t.ex. att ge förutsättningar för att utveckla förmågan att arbeta självständigt och lösa problem och samverka med näringslivet.

Europeiska samverkansorgan har sedan slutet av 1980-talet stött medlemsstaterna i arbetet med att utveckla strategier för utbildning i entreprenörskap genom en rad rekommendationer. I en OECD-rapport 1989 betonades den ömsesidiga relationen mellan utbildning och ekonomi i ett snabbt föränderligt samhälle och därmed behovet av förändrade undervisningsmetoder. I den s.k. Lissabonstrategin från 2000 framhölls entreprenörskap som en grundläggande färdighet kopplad till utbildning och livslångt lärande. 2006 tog Europaparlamentet och Europeiska

rådet som ett led i detta arbete fram en rekommendation om åtta nyckelkompetenser. Den sjunde nyckelkompetensen, *Initiativförmåga och företaganda*, beskrivs som individens förmåga att omvandla idéer till handling.

Omkring år 2000 började entreprenörskap och företagande införlivas i den nationella utbildningspolicyn. År 2004 fick Nutek¹ regeringens uppdrag att genomföra ett treårigt nationellt program för entreprenörskap. Uppdraget fokuserade på fyra delområden varav två berörde det offentliga skolväsendet. Medel avsattes för såväl regionala som mindre, enskilda projekt.

Parallellt med den nationella satsningen gav Nutek finansiellt stöd till organisationer som har till uppgift att stimulera entreprenöriella aktiviteter i skolan, t.ex. Ung Företagsamhet (UF) och E-max Nordic. Nutek har också stött KomTek, en kommunal entreprenörs- och teknikskola, som finns i tioalet kommuner i landet.

1.3.1 Definitioner

I OECD-rapporten presenterades två definitioner av begreppet entreprenörskap, en snävare kopplad till företagande och en bredare som handlade om kvaliteter och kompetenser som flexibilitet, kreativitet, problemlösningsförmåga etc.

I Nuteks nationella program återfinns definitioner av begreppen entreprenörskap och entreprenöriell. Nuteks tolkning av begreppen är närmast identiska med de definitioner som fastställts på EU nivå. Denna kartläggning utgår ifrån Nuteks definition som var den rådande i skolorna vid tidpunkten för enkätundersökningen.

"Entreprenörskap är en dynamisk och social process, där individer, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella och ekonomiska sammanhang."

"Att vara entreprenöriell eller företagsam innebär att ta tillvara möjligheter och förändringar samt att ha förmåga att förbättra, utveckla och skapa värden som kan vara personliga, kulturella eller ekonomiska. Begreppen entreprenöriell och företagsam kan alltså användas som synonymer. Med entreprenöriella egenskaper avses t.ex. självtillit, kreativitet, viljan att ta risker, god kommunikativ- och samarbetsförmåga samt handlingskraft."

1.4 Urval och metod

Denna kartläggning och analys är baserad på svar från två grupper av respondenter – huvudmän för kommunala respektive fristående grund- och gymnasieskolor samt projektledare eller motsvarande för de regionala pilotprojekt som utgjorde en del i Nuteks nationella entreprenörskapsatsning 2005–2008. Frågorna har ställts till samtliga huvudmän via en webbenkät som distribuerats av SCB under perioden oktober–december 2009. En påminnelse att besvara enkäten har utgått två gånger. Frågorna har bestått av flervalsfrågor samt öppna frågor kring två frågeområden – uppnådda resultat av entreprenörskapsarbetet samt hur arbetet planeras framöver.

Webbenkäter har skickats ut till totalt drygt 1400 huvudmän – 596 kommunala och 840 fristående. Svarsfrekvensen framgår av tabellen nedan.

---

1. Nutek eller Verket för näringslivsutveckling avvecklades den 31 mars 2009 och övergick i Tillväxtverket. I denna kartläggning används det namn som verket har/hade den aktuella tidsperiod som avses.

Antalet elever i den kommunala grund- och gymnasieskolan uppgick vid mät-
tillfället till 1 105 040 och i den fristående grund- och gymnasieskola till 181 458.

Tabell 1.

Inflyde	Utskick	Inkomna	Procent inkomna
Kommunal grundskola	311	235	75,6
Kommunal gymnasieskola	285	199	69,8
Fristående grundskola	589	393	66,7
Fristående gymnasieskola	251	149	59,4
Total	1436	976	68,0

Materialet redovisas för de kommunala respektive fristående huvudmännen var för sig beroende på att insamlingen skett på detta sätt. Skälet till uppdelning på huvudman var från början av rent teknisk art. Utvärderingen visar dock på vissa skillnader mellan de huvudmän som lyfts fram här.

Även s.k. viktade data (se bilagor)² har räknats fram och dessa ger i stort sett samma bild.

För att få en bild av utbredningen av entreprenörskapsarbetet i landet redovisas resultat även på länsnivå för de kommunala skolorna. Eftersom enkäterna besvarats på huvudmannanivå och fristående skolor kan ingå i koncerner med skolor lokaliserade i olika delar av landet är denna grupp skolor inte medtagen i länsredovisningen. Ett annat skäl till redovisning på länsnivå är att Nuteks sammanställning över genomförda projekt under perioden 2005–2008 inom den nationella entreprenörskapsatsningen³ är redovisad länsvis, vilket möjliggör jämförelser mellan tidigare insatser och situationen idag.

Webbenkäten är ställd till huvudmannen och det är företrädare för denne som gjort bedömningar av skolornas arbete med entreprenörskap. I några kommuner med långtgående decentralisering påtalar huvudmannen svårigheter med att ange uppgifter om arbetets omfattning och innehåll. Huvudmannaperspektivet ger med nödvändighet en översiktlig bild av de processer som pågår eller just påbörjats i landets skolor. Fördjupade studier som följer och kritiskt granskar det nu pågående implementeringsarbetet kan vara ett nästa steg i uppföljningen av skolornas entreprenörskapsarbete.

Företrädarna för Nuteks regionala satsning i sex pilotlän (se kap. 13 Pilotprojekten) har fått svara på ett särskilt frågeformulär med öppna frågor. Syftet med denna förfrågan har varit att få fram en nulägesbeskrivning av resultaten från det tidigare riktade stödet i dessa regioner för jämförelse med övriga landet. Svar har lämnats från samtliga företrädare för de sex pilotlänen.

2. Eftersom en huvudman kan ansvara för mer än en skola har även en modell framtagits där varje huvudman viktas med det antal skolor som denne representerar. Bakom viktningen ligger antagandet att enkätsvaren från huvudmannen avser varje enskild skola under huvudmannen.
3. Nutek, Nationellt entreprenörskapsprogram 2005 – 2008, Projektkatalog mars 2007

2. Entreprenörskap och entreprenöriellt lärande – hur kända är begreppen?

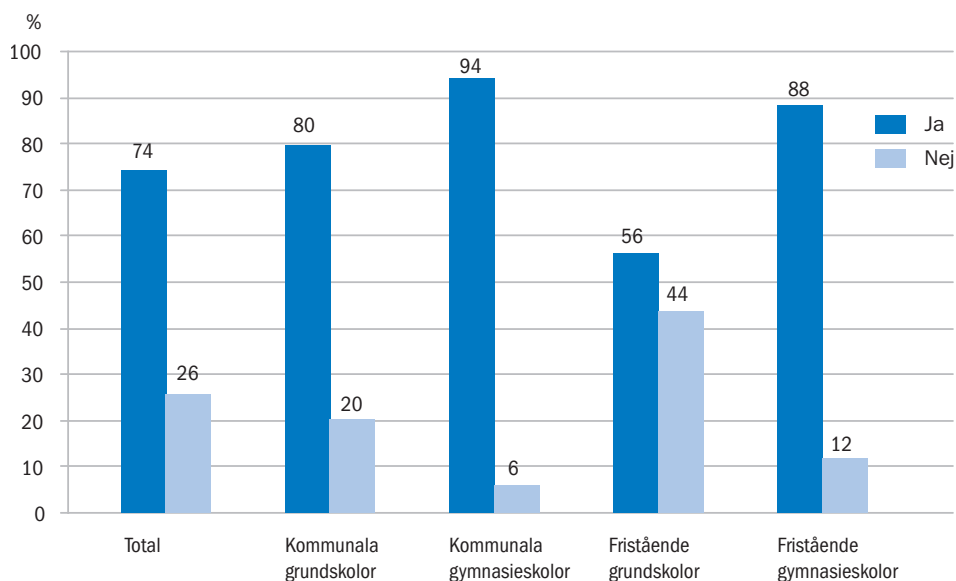
En grundförutsättning för arbete med entreprenörskap är att begreppet är känt. Samtidigt är det fullt möjligt att en verksamhet kan präglas av ett entreprenöriellt synsätt utan att själva benämningen används. I föreliggande kartläggning undersöks huruvida huvudmännen bedömer att entreprenörskap respektive entreprenöriellt eller företagsamt lärande alls är bekanta begrepp för personalen i skolan. Den enda förklaring som givits som stöd för att besvara webbenkätens frågor är den som formulerats i den nationella strategin för entreprenörskap, att ”utbildning i entreprenörskap kan innefatta specifika kunskaper som krävs för att starta och driva ett företag” och att ”utbildning i entreprenörskap också kan innebära att utveckla och stimulera generella kompetenser som att se möjligheter, ta initiativ och omsätta idéer till handling”.

Enkätundersökningen visar att huvudmännen sammantaget bedömer att tre fjärdedelar av skolans personal är bekanta med begreppet entreprenörskap medan drygt en fjärdedel inte är det. Skillnaden mellan kommunala och fristående grundskolor är avsevärd. För närmare hälften av de fristående grundskolorna uppges begreppet vara obekant. Mellan de fristående respektive kommunala gymnasieskolorna är skillnaden betydligt mindre.

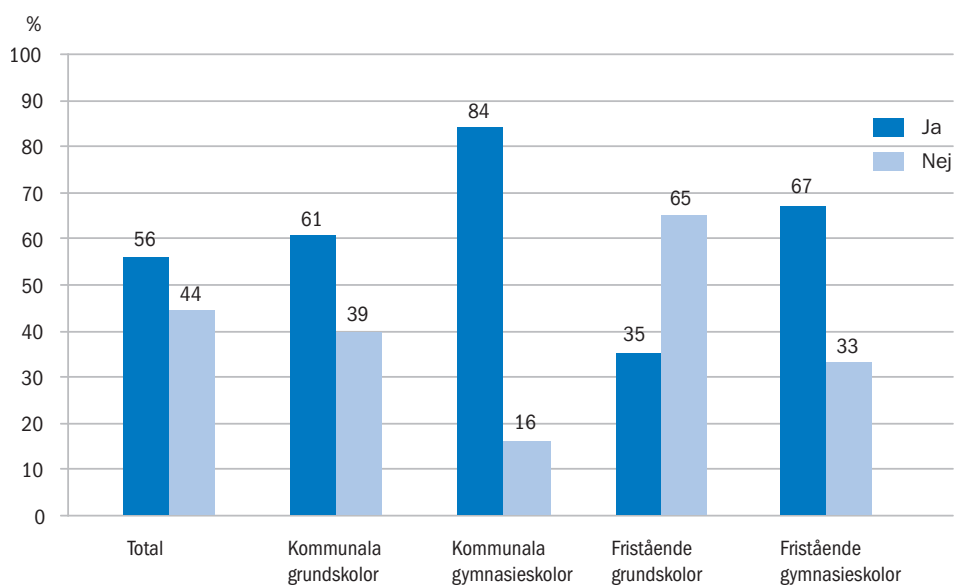
Begreppet entreprenöriellt lärande innebär en strävan i undervisningen att integrera ett entreprenöriellt förhållningssätt som stimulerar entreprenöriella kompetenser. Enkätundersökningen visar att entreprenöriellt lärande eller företagsamt lärande är ett mindre känt begrepp än entreprenörskap. För endast drygt hälften av skolans personal är detta enligt huvudmännen bekant. Även här är skillnaderna mellan de fristående och de kommunala huvudmännen betydande. Medan över 60 procent av skolans personal i den kommunala grundskolan uppges känna till begreppet är andelen för den fristående grundskolan endast drygt en tredjedel.

Längre fram i enkäten exemplifieras begreppet entreprenörskap med mål som återfinns i de båda skolformernas läroplaner; att stimulera kreativa processer hos eleverna, samarbete och problemlösning, företagande och samverkan skola – näringsliv i syfte att belysa graden av entreprenöriell verksamhet. När entreprenörskap och entreprenöriellt lärande beskrivs i dessa termer blir resultatet också ett annat för de fristående skolorna. Huvudmännen för de fristående såväl grund- som gymnasieskolorna bedömer i högre grad än huvudmännen för de kommunala att skolorna ägnar sig åt att stimulera kreativitet, samarbete och problemlösning förmåga. Att gymnasieskolans personal i så hög grad bedöms vara bekanta med begreppen kan förklaras av att det främst är arbetet med Ung Företagsamhet på vissa program som åsyftas, vilket bekräftas i kapitel 7, Uppnådda resultat.

Diagram 1. Är entreprenörskap i skolan ett bekant begrepp för skolans personal?

Diagram 2. Är entreprenöriellt lärande eller företagsamt lärande bekanta begrepp?

I diagrammen 3–6 redovisas huvudmännens bedömning av i hur stor grad pedagogiska aktiviteter med inriktning mot det som kan kopplas till begreppet entreprenörskap förekommer.

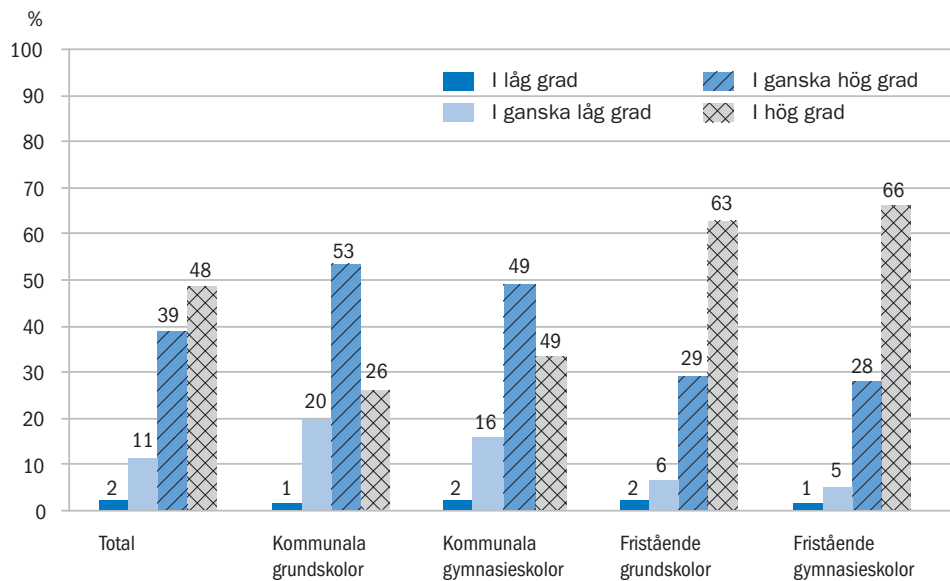
Entreprenörskap tolkat som företagande och samverkan med närsamhället förekommer i mindre omfattning. Arbete associerat till företagande förekommer i betydligt större utsträckning på gymnasieskolan medan ungefär hälften av såväl de kommunala som fristående grundskolorna uppges samverka med närsamhället i hög eller ganska hög grad.

Huvudmännen ger även exempel på hur entreprenörskap kan förekomma på andra sätt genom att hänvisa till skolors arbete med aktörer som Finn upp, Framtidsfrön, Snilleblixtar etc. och på gymnasieskolorna till övervägande delen Ung Företagsamhet. Några huvudmän för kommunala grundskolor framhåller att

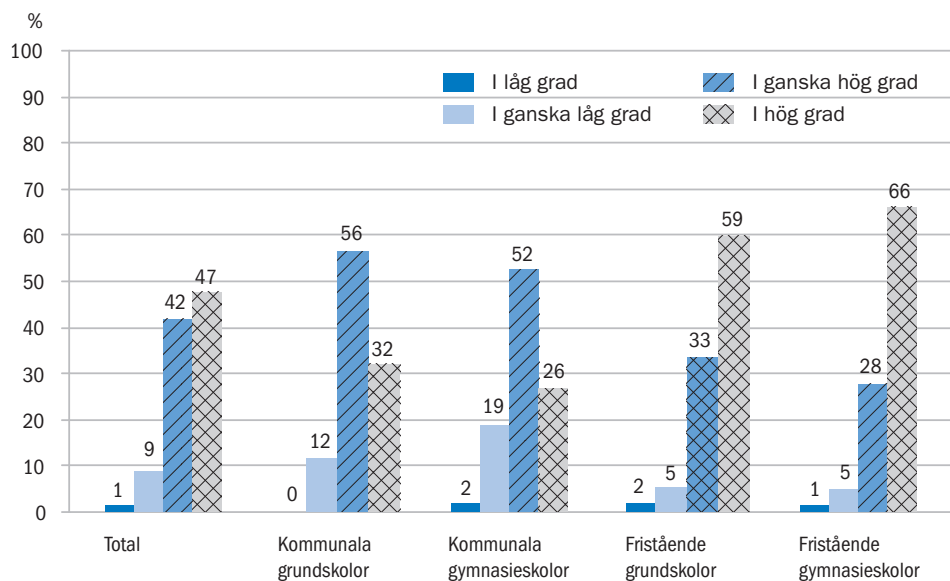
begreppet entreprenörskap återfinns som en röd tråd genom skolsystemet eller är beteckningen på en metodik integrerad inom olika arbetsområden.

I en studie genomförd av Forum för småföretagsforskning, numera Entreprenörskapsforum,⁴ uppges det inte finnas någon skillnad mellan kommunala och fristående skolor när det gäller hur utbredd användningen är av begreppen entreprenörskap och/eller företagsamhet som beteckning för något av den pedagogiska aktiviteten. Denna kartläggning visar på en tydlig skillnad mellan de kommunala och de fristående huvudmännens bedömning av personalens kännedom om begreppen. När däremot övergripande målformuleringar i läroplanen som kan kopplas till entreprenöriellt lärande efterfrågas, överensstämmer resultaten mellan studierna väl.

Diagram 3. I vilken grad arbetar skolorna med att stimulera kreativa processer hos eleverna?

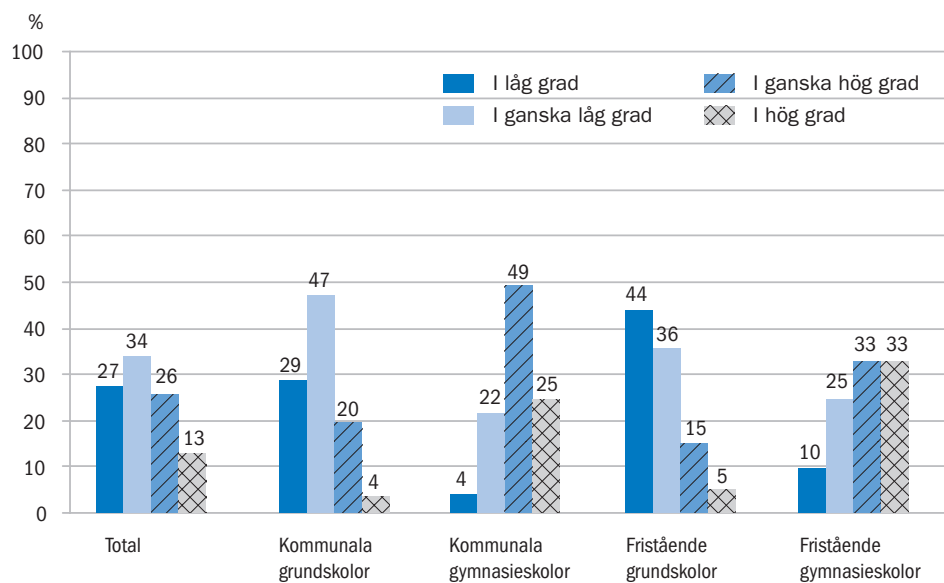

Diagram 4. I vilken grad arbetar skolorna med samarbete och problemlösning?

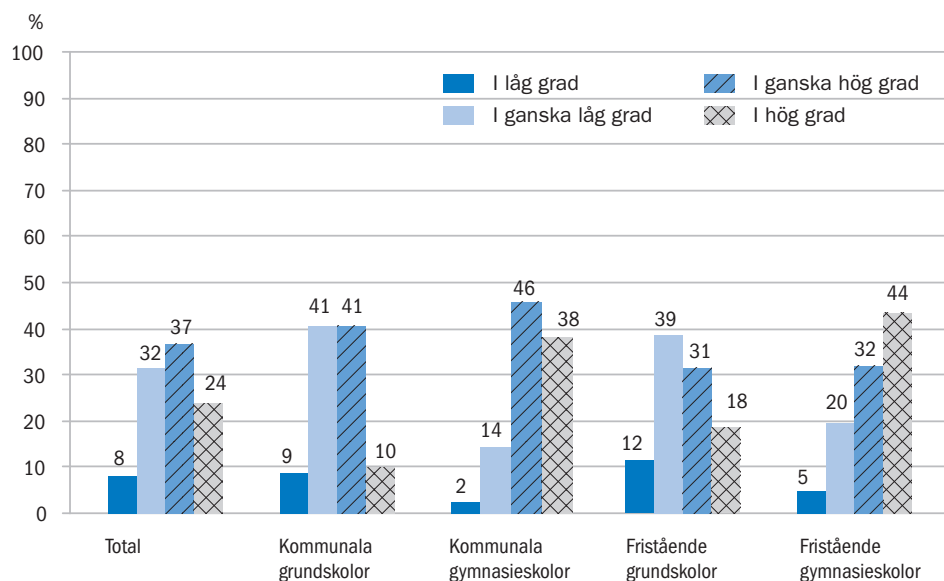

4. Forum för företagsforskning, Entreprenörskap i Grund- och Gymnasieskolor - En kvantitativ studie 2004 och 2006

Diagram 5. I vilken grad arbetar skolorna med företagande?

Diagram 6. I vilken grad arbetar skolorna med samverkan skola-närsamhälle?

Enkätsvaren ger en bild av huvudmännens uppfattning om i vilken grad skolorna alls är bekanta med begreppen och hur dessa omsätts i skolverksamheten. En uppdelning av svaren på regional nivå ger en bild av var i landet ett utvecklingsarbete redan pågår och var begreppen är relativt okända. Observera att tabell 2 endast omfattar kommunala skolor och därför inte direkt kan jämföras med resultaten i diagrammen.

Tabell 2. Entreprenörskap i skolan – kommuner (grund- och gymnasieskolan sammanslagna)

	Är entreprenörskap i skolan ett bekant begrepp för skolans personal?		Är entreprenöriellt lärande eller företagssamt lärande bekanta begrepp?	
	Ja	Nej	Ja	Nej
Blekinge län	78%	22%	44%	56%
Dalarnas län	74%	26%	47%	53%
Gotlands län ⁵	0%	100%	0%	100%
Gävleborgs län	86%	14%	57%	43%
Hallands län	100%	0%	100%	0%
Jämtlands län	100%	0%	100%	0%
Jönköpings län	83%	17%	61%	39%
Kalmar län	95%	5%	70%	30%
Kronobergs län	92%	8%	83%	17%
Norrbottnens län	95%	5%	85%	15%
Skåne län	79%	21%	65%	35%
Stockholms län	81%	19%	58%	42%
Södermanlands län	83%	17%	75%	25%
Uppsala län	80%	20%	60%	40%
Värmlands län	84%	16%	80%	20%
Västerbottens län	81%	19%	88%	12%
Västernorrlands län	100%	0%	100%	0%
Västmanlands län	94%	6%	56%	44%
Västra Götalands län	85%	15%	71%	30%
Örebro län	94%	6%	69%	31%
Östergötlands län	100%	0%	94%	6%
Total	86%	14%	71%	29%

Kännedom om begreppen entreprenörskap och entreprenöriellt lärande varierar stort mellan länen. I ett par län – Hallands, Västernorrlands och Jämtlands län – bedöms all personal i skolan vara bekant med båda begreppen, medan i Blekinge och Dalarna tre fjärdedelar bedöms vara bekanta med begreppet entreprenörskap och endast knappt hälften med entreprenöriellt lärande. Halland och Västernorrland har deltagit i Nuteks nationella entreprenörskapssatsning (2005–2008) och Jämtland beviljades medel ur EU:s strukturfond 2004 för ett omfattande kompetensutvecklingsprojekt. I andra län har ett utvecklingsarbete kring dessa frågor inte bedrivits lika länge.

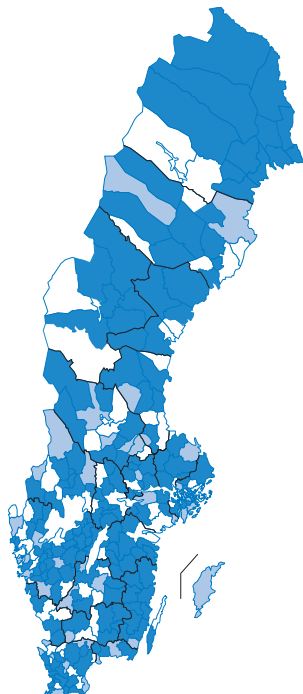
Figurerna på nästa sida visar översiktligt var i landet entreprenörskap och entreprenöriellt lärande är bekanta begrepp i den kommunala grund- respektive gymnasieskolan.

5. Gotlands län och Gotlands kommun sammanfaller. Resultaten bygger på svar enbart från grundskoleförvaltningen i Gotlands kommun.

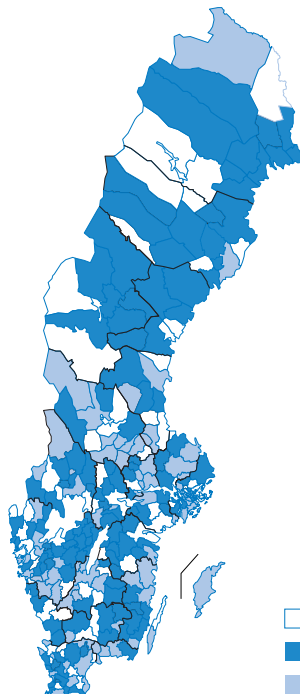
Figur 1.

KOMMUNALA GRUNDSKOLOR

Är entreprenörskap i skolan ett bekant begrepp för skolans personal?

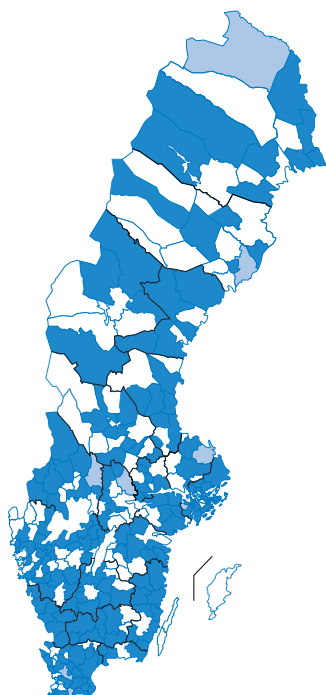
Är entreprenöriellt lärande eller företagsamt lärande bekanta begrepp?

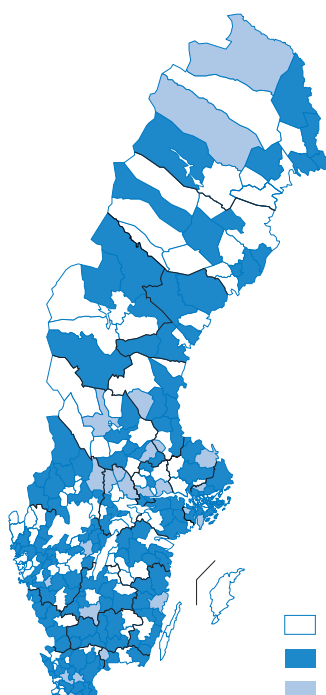
Ingen uppgift
Ja
Nej

KOMMUNALA GYMNASIER

Är entreprenörskap i skolan ett bekant begrepp för skolans personal?

Är entreprenöriellt lärande eller företagsamt lärande bekanta begrepp?

Ingen uppgift
Ja
Nej

3. Entreprenörskap och entreprenöriellt lärande – omfattning i skolan idag?

Även om entreprenörskap och entreprenöriellt lärande är relativt nya begrepp för skolan och inte förkommer som benämningar i nuvarande styrdokument för utbildningen, gör huvudmännen bedömningen att i drygt 60 procent av skolorna inom deras respektive ansvarsområden arbetar flertalet eller ca hälften med entreprenörskap idag.

Andelen skolor som idag arbetar med entreprenörskap är högre än för fem år sedan. Framför allt märks en skillnad när det gäller antalet skolor som inte alls arbetar med entreprenörskap. För fem år sedan uppgick denna andel till närmare 20 procent av samtliga skolor enligt Forum för småföretagsforskning⁶ och uppgår idag enligt föreliggande undersökning till endast fem procent.

Denna kartläggning visar överensstämmelse med tidigare studier som anger hur intresset för att arbeta med entreprenörskap i skolan snabbt ökat i takt med ett ökat intresse för området på europeisk, nationell, regional och lokal nivå.

Forum för småföretagsforskning genomförde 2004 enkätundersökningar som följdes upp 2006 i syfte att undersöka om arbete med entreprenörskap i skolan ökat. Respondenterna i dessa undersökningar var rektorer och lärare. Undersökningen 2004 visade att 21 % av grundskolorna då använde begreppen entreprenörskap och/eller företagsamhet som beteckning för något av den pedagogiska aktiviteten vid sin skola medan 78 % av gymnasieskolorna använde begreppen. Resultaten från 2006 års undersökning visar att det både i grund- och gymnasieskolor skett en ökad användning av begreppen entreprenörskap och/eller företagsamhet med 8 procent mellan åren.

I studien Lärare om företagsamhet⁷, som genomfördes inom ramen för Nuteks entreprenörskapsprogram, undersöktes lärares, skolledares och lärarstudenters attityder till företagsamhet och entreprenörskap i skolan samt hur skolorna arbetar med elevernas företagsamma förmågor. Även den studien visar att intresset för entreprenörskap har ökat i skolan och att antalet skolaktiviteter med sådan inriktning liksom antalet kontakter mellan skola och näringsliv av de flesta upplevs ha ökat.

I tabell 3 är huvudmännens bedömningar av omfattningen av arbetet med entreprenörskap uppdelade per län. De regionala skillnaderna är stora. Medan flertalet skolor i Jämtlands och Hallands län idag arbetar med entreprenörskap är andelen lägst i Uppsala och Dalarnas län.

Även Entreprenörskapsbarometerns⁸ senaste undersökning från 2008, som mäter attityder till företagande hos personer mellan 18 och 30 år, visar att inställningen till företagande skiljer sig åt i olika delar av landet. Regionala jämförelser visar att Stockholms län samt Jämtlands och Hallands län har störst andel unga som kan tänka sig att starta företag medan Uppsala län har lägst andel. Undersökningen visar också på skillnader när det gäller hur unga anser att skolan uppmuntrar till företagande. I Jämtlands län finns den högsta och i Uppsala län den lägsta andelen.

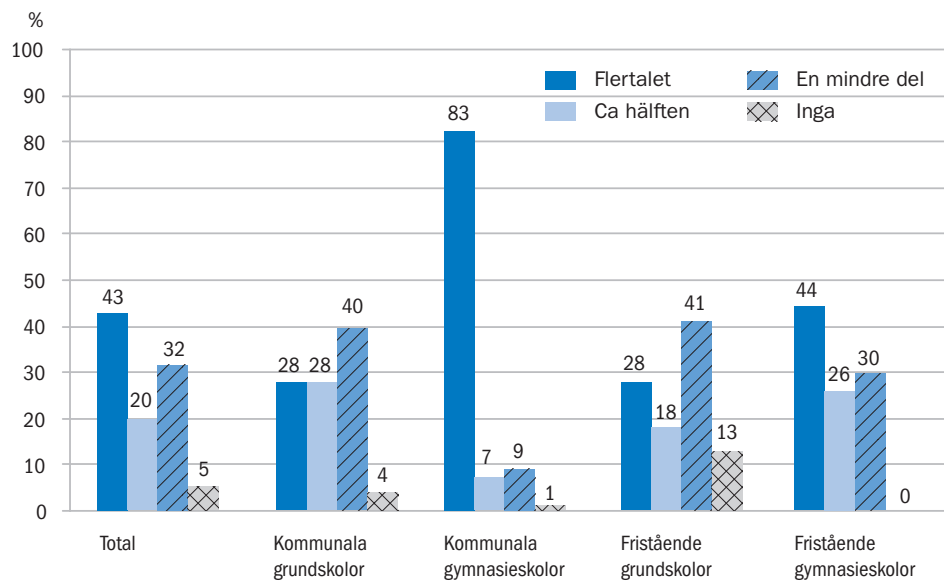
6. Forum för småföretagsforskning, a.a.

7. VA-rapport 2005:2 Nutek infonr. 060-2005 Lärare om företagsamhet

8. Entreprenörskapsbarometern 2008, Tillväxtverket

Diagram 7. Hur stor andel av skolan arbetar idag med entreprenörskap?

Tabell 3. Entreprenörskap i skolan (kommuner, ihopslaget grund- och gymnasieskolan)

	Hur stor andel av skolan arbetar idag med entreprenörskap?			
	Flertalet	Ca hälften	En mindre del	Inga
Blekinge län	67%	0%	33%	0%
Dalarnas län	35%	18%	47%	0%
Gotlands län ⁹	0%	0%	0%	100%
Gävleborgs län	54%	31%	15%	0%
Hallands län	80%	20%	0%	0%
Jämtlands län	89%	11%	0%	0%
Jönköpings län	41%	24%	24%	12%
Kalmar län	55%	25%	15%	5%
Kronobergs län	55%	18%	27%	0%
Norrbottnens län	62%	10%	29%	0%
Skåne län	41%	17%	41%	0%
Stockholms län	53%	22%	25%	0%
Södermanlands län	73%	9%	18%	0%
Uppsala län	22%	44%	33%	0%
Värmlands län	57%	13%	30%	0%
Västerbottens län	47%	29%	24%	0%
Västernorrlands län	55%	27%	18%	0%
Västmanlands län	53%	33%	7%	7%
Västra Götalands län	54%	12%	29%	6%
Örebro län	44%	38%	19%	0%
Östergötlands län	67%	6%	28%	0%
Total	53%	19%	26%	2%

⁹ Gotlands län och Gotlands kommun sammanfaller. Resultaten bygger på svar enbart från grundskoleförvaltningen i Gotlands kommun.

4. Finns det formulerade mål för arbetet med entreprenörskap i skolan?

Av samtliga huvudmän uppger 40 procent att det finns formulerade mål för arbetet med entreprenörskap i skolan. Skillnaden i omfattning mellan de kommunala grund- och gymnasieskolorna och de fristående är avsevärd. I de fristående gymnasieskolorna bedöms drygt 40 procent ha formulerade mål för arbetet och i de fristående grundskolorna knappt 20 procent.

Målformuleringar kan återfinnas på flera nivåer. Många kommuner och fristående skolor har visioner och riktlinjer för det entreprenöriella arbetet som är konkretiserade på skolnivå. De övergripande måldokumenterna uppges ha olika benämningar såsom utbildningspolitisk strategi, strategidokument, fokusområde eller särskilda handlingsplaner/handlingsprogram för entreprenörskap. Några huvudmän hänvisar till regionala handlingsprogram som bearbetats till lokala för de enskilda kommunerna. I fristående skolor med entreprenörskap som profil återfinns de övergripande målen och inriktningsdokumenten i företagets strategiplan. Andra huvudmän för fristående grundskolor, t.ex. montessoriskolor, uppger i kommentarerna att målen för entreprenörskapsarbete återfinns underförstått i visionen för skolorna.

Huvudmännen bedömer att mål för arbetet med entreprenörskap förekommer i högre utsträckning i skolornas arbetsplaner än i övergripande dokument vilket kan vara ett uttryck för att arbetet inte alltid är en prioriterad policyfråga i kommunen. En huvudman beskriver i sina kommentarer hur utbildningsnämnden avslagit förslag om att upprätta en handlingsplan för entreprenörskap i skolan med motiveringen att skolorna tar egna initiativ som syftar till att stimulera de mål som redan finns i läroplanen och som omfattar entreprenörskap även om detta inte nämns specifikt.

Omfattningen av formulerade mål för arbetet med entreprenörskap enligt de kommunala huvudmännens bedömning uppdelad på län, visar på stor variation.

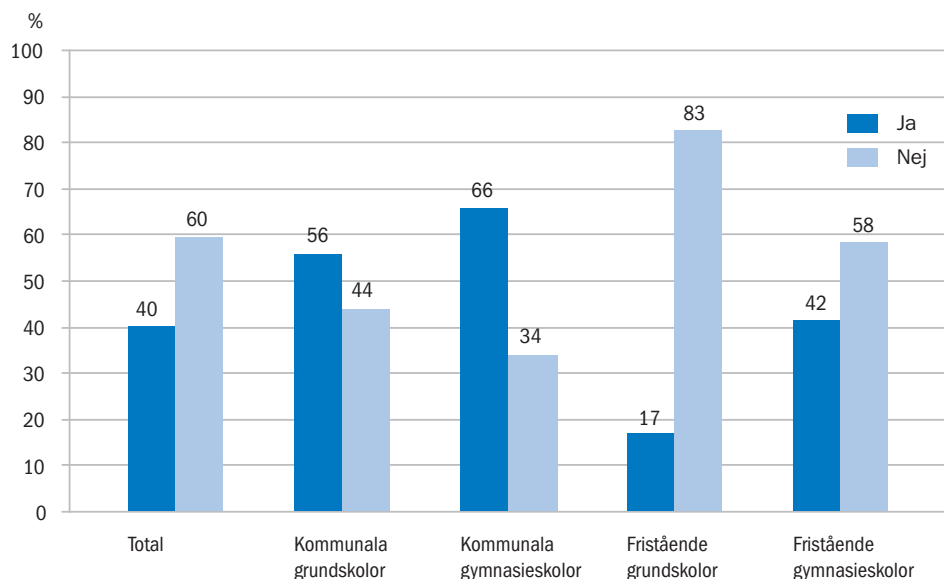
I Hallands, Västerbottens och Örebro län uppges det i de flesta kommuner finns formulerade mål för arbetet med entreprenörskap medan endast en tredjedel av kommunerna i Kronobergs- och Blekinge län har sådana mål

Kommuner som under lång tid ingått eller ingår i regionala handlingsprogram beskriver en strukturerad målkedja från politisk vision till konkret handlingsplan. I Nuteks nationella entreprenörskapsprogram ägnades stor kraft i de sex regionala pilotprojekten åt att utveckla tydliga målstrukturer som sågs som en förutsättning för styrning och uppföljning av projektet. Pilotprojekten var även tänkta att tjäna som exempel för övriga delar av landet. Hallands och Västerbottens län ingick i pilotprogramsatsningen och Örebro län fick inom Delprogram 1 medel för ett projekt som omfattade alla kommuner i länet. Den tidigare omfattande utvecklingsinsatsen kan tänkas avspeglas i detta resultat.

Tabell 4. Entreprenörskap i skolan (kommuner, ihopslaget grund- och gymnasieskolan)

	Finns det formulerade mål för arbetet med entreprenörskap i skolan?	
	Ja	Nej
Blekinge län	33%	67%
Dalarnas län	58%	42%
Gotlands län ¹⁰	0%	100%
Gävleborgs län	57%	43%
Hallands län	90%	10%
Jämtlands län	60%	40%
Jönköpings län	56%	44%
Kalmar län	75%	25%
Kronobergs län	36%	64%
Norrbottnens län	71%	29%
Skåne län	46%	54%
Stockholms län	61%	39%
Södermanlands län	58%	42%
Uppsala län	70%	30%
Värmlands län	56%	44%
Västerbottens län	88%	12%
Västernorrlands län	73%	27%
Västmanlands län	73%	27%
Västra Götalands län	53%	47%
Örebro län	81%	19%
Östergötlands län	72%	28%
Total	61%	39%

Diagram 8. Finns det formulerade mål för arbetet med entreprenörskap i skolan?

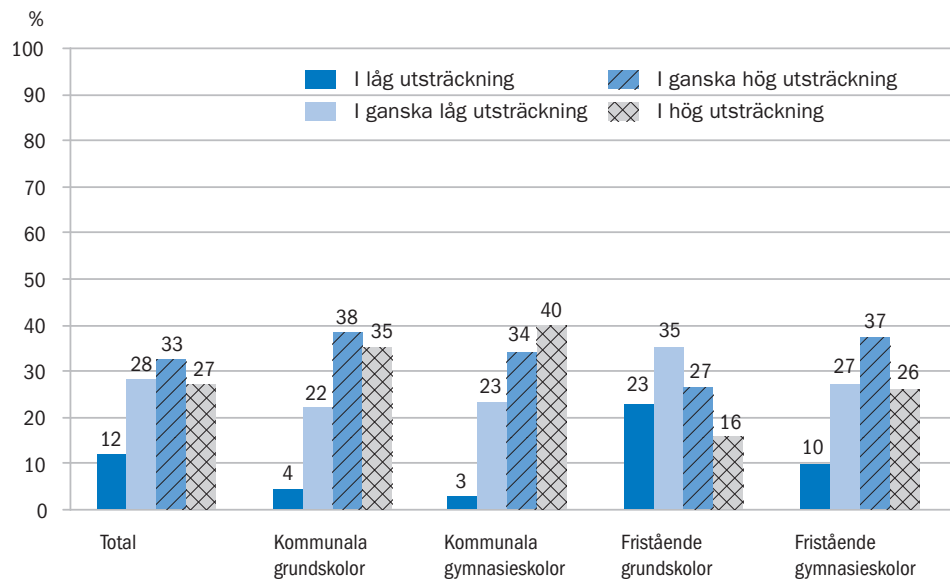
10. Gotlands län och Gotlands kommun sammanfaller. Resultaten bygger på svar enbart från grundskoleförvaltningen i Gotlands kommun.

5. Stödjer dagens läroplaner/kursplaner arbetet med entreprenörskap?

Hur skolorna valt att tolka läroplanernas skrivningar varierar. Varken i grundskolans nuvarande läroplan (Lpo94) eller i gymnasieskolans (Lpf 94) nämns entreprenörskap eller entreprenöriellt lärande. Däremot återfinns kompetenser som problemlösningsförmåga, kreativitet, samarbetsförmåga, analysförmåga etc. som kännetecknar dessa begrepp. Skolor med en pågående utvecklingsprocess kring entreprenörskap har valt att läsa in entreprenörskap i de övergripande målen och uttrycka resultatet av arbetet i termer av uppfyllelse av dessa mål (se kap. 10 Uppnådda resultat). Huvudmännen bedömer att 60 procent av alla skolor i hög eller ganska hög grad ser dagens läro- och kursplaner som ett stöd i arbetet med entreprenörskap. De skolor som inte finner stöd i nuvarande styrdokument för arbete med entreprenörskap svarar mot den andel som i liten omfattning eller inte alls arbetar med dessa frågor (se Diagram7).

Enkätundersökningen visar att det idag råder osäkerhet om huruvida de nationella läroplanerna stödjer arbetet med entreprenörskap och pekar därmed på betydelsen av att entreprenörskap lyfts fram tydligt i de kommande läroplanerna.

Diagram 9. I vilken grad anser ni att det finns stöd i dagens läroplan/kursplaner för arbete med entreprenörskap?

6. Utvärdering av arbetet med entreprenörskap

Externa utvärderingar av det arbete med entreprenörskap i skolan som hittills bedrivits är fåtaliga. Nutek upphandlade i starten av det nationella entreprenörsprogrammet en processutvärdering av SWECO Euro Futures¹¹. Processutvärderingen eller följeforskningen syftade till att ge förslag till förbättringar av genomförandet och bistå på annat sätt under hela processen för att påverka det slutliga resultatet i önskvärd riktning.

Nutek har självt sammanställt resultaten av satsningarna inom det nationella entreprenörsprogrammet. I en rapport¹² är samtliga beviljade projekt inom det nationella entreprenörskapsprogrammet 2005–2008 beskrivna i syfte att sprida information om projekten och inspirera fler att se möjligheter. I rapporten *Entreprenörskap i stort och smått*¹³ presenteras lärdomar som genererats i projekten inom programmet. Någon slututvärdering av entreprenörskapsprogrammets resultat och effekter, en uppgift som uppdrogs åt Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS), har dock inte genomförts.

En nyhet för de regionala tillväxtprogrammen jämfört med tidigare programperioder är att projekt och program ska utvärderas genom så kallad följeforskning.¹⁴ EU-kommissionen har lyft fram följeforskningsinsatser i stället för traditionell utvärdering, för att understödja erfarenhetsspridning och processtöd under och efter projektiden. Följeforskning är inte traditionell forskning. Syftet med följeforskning i strukturfonderna är primärt att undan för undan styra projekt och program bättre mot de mål som angivits. Processtudien av projektet *Entreprenöriellt lärande i Västra Götaland*,¹⁵ genomfört inom ramen för *Entreprenörskapsforums* forskningsprogram, är ett sådant exempel.

Av enkätsvaren framgår att utvärderingar av arbetet med entreprenörskap ofta inte skett på huvudmannanivå varför resultaten kan förmodas vara bättre än vad enkätsvaren utvisar. Huvudmannen för Umeå kommun uttrycker problematiken på följande sätt: ”Ingen övergripande undersökning om entreprenörskap i skolan har gjorts i Umeå kommun och därför är det svårt att besvara vissa frågor och av den anledningen kanske inte svaren ger en fullständigt rättvis bild av det arbete som pågår” Många kommuner har planerat in utvärderingar men är i början av ett utvecklingsarbete varför det upplevs som för tidigt att göra en utvärdering av effekterna av arbetet. ”Kommunen avser också att utvärdera – helst med extern resurs – vad Företagsamt lärande tillfört verksamheterna.” (Kungsbacka kommun)

Även omfattningen av skolornas utvärderingar av det egna arbetet är begränsad. På frågan om det pedagogiska arbetet med entreprenörskap följts upp eller utvärderats svarar ungefär hälften av huvudmännen i enkätundersökningen att detta inte gjorts. Mellan fristående och kommunala huvudmän finns här ingen skillnad.

Av de huvudmän som svarat att en uppföljning/utvärdering genomförts, uppger flertalet att så skett kontinuerligt eller i samband med slutrapporteringen av ett visst projekt

11. Sweco Eurofutures, *Entreprenörskapsprogrammet – Mål och indikatorer*, promemoria, april 2006

12. Nationellt entreprenörskapsprogram 2005–2008, *Projektkatalog 2007*

13. *Entreprenörskap i stort och smått, Lärdomar från det nationella entreprenörskapsprogrammet*, Nutek 2008

14. *Tillväxtverket, Nyttan med följeforskning. En vägledning för utvärdering av strukturfonderna 2007–2013*

15. Översättning av *entreprenörskap till skolans praktik*, En processtudie av projektet *Entreprenöriellt lärande i Västra Götaland*, Delrapport 1, 2009-11-02, Carina Holmgren, *Entreprenörskapsforum*

I kommentarerna till enkätfrågan om utvärdering svarar en tredjedel av huvudmännen för grundskolan att någon förvaltningsövergripande utvärdering inte är gjord utan att skolorna själva svarar för uppföljningen och att en samlad bild återfinns i kvalitetsredovisningen. Någon skola har i detta använt sig av Skolverkets utvärderingsinstrument BRUK¹⁶

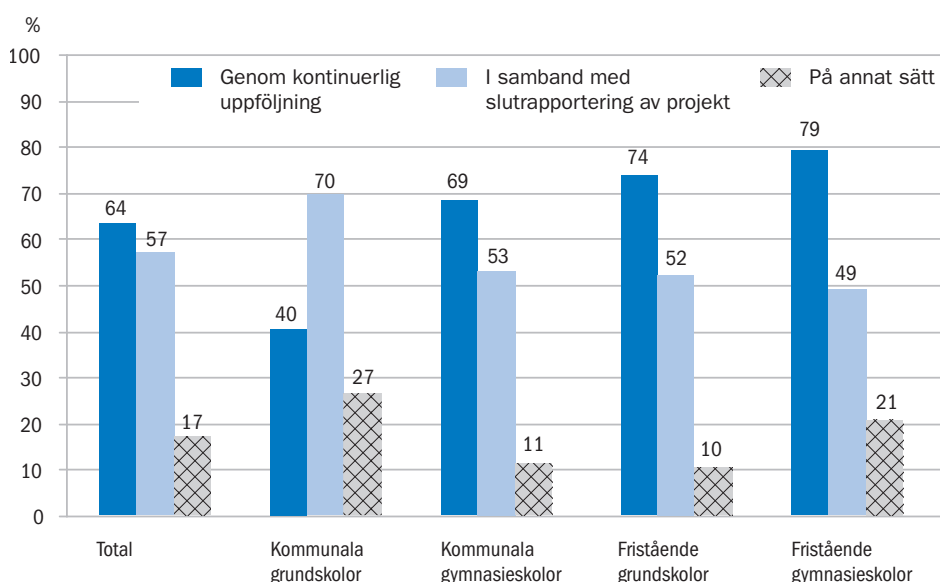
I några fall hänvisas till utbildningsanordnares eller egna arbetsgruppers utvärderingar. Några huvudmän har upphandlat utvärderare att följa ett pågående projekt eller anlitat andra externa utvärderare, exempelvis studenter som skrivit C-uppsats på Innovationsprogrammet vid Mälardalens högskola och Umeå universitet för Västerbottens läns arbete med företagsamt lärande för framtiden.

På gymnasieskolor där arbetet med entreprenörskap är framskrivet i skolplanerna sker uppföljningen på den enskilda skolan bl.a. i form av dialoger och fokusgrupper. Resultaten återfinns i kvalitetsredovisningen. Ett par exempel ges på externa utvärderingar. I Lysekils kommun har en person tillsatts som ska kartlägga hela gymnasieskolans arbete med entreprenörskap, och i Jönköping skrivs en doktorsavhandling om Jönköpings internationella näringslivsutbildning.

Fristående gymnasieskolor med entreprenöriell profil, Ultra Education AB, Drivkraft Vared AB och Novum kompetens- och datautveckling AB, skriver:

”Då hela vår modell bygger på entreprenöriellt lärande utvärderas detta via vår årliga elevenkät och ingår som den viktigaste delen i skolornas årliga kvalitetsredovisning. Där ingår såväl analys, uppföljning som hur man utvecklar området vidare. Detta har pågått under tre års tid. Lokalt arbetar vi med formativ bedömning med hjälp av bedömningsmatriser där entreprenöriella kompetenser vägas in.”

Diagram 10. Har det pedagogiska arbetet med entreprenörskap följts upp/utvärderats? Om ja, i vilken form? (Observera att tabellens sammanlagda procentsatser för skolförmen är mer än 100 eftersom uppföljning/ utvärdering bedömts ha skett på flera sätt)

16. BRUK – Bedömning, Reflektion, Utveckling, Kvalitet, ett verktyg för skattning och utveckling av kvalitet, www.skolverket.se/BRUK

7. Uppnådda resultat

Enkätundersökningen pekar på svårigheterna att utvärdera resultaten av en utbildning som syftar till att främja entreprenörskap och att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt eftersom det är svårt att fånga resultat av processer. Huvudmännens redovisningar visar att mycket av utvärderingsarbetet är inriktat mer på att följa upp genomförandet av en viss aktivitet än på själva resultatet i form av exempelvis hur attityder påverkas. Svaren på den öppna frågan om uppnådda resultat av arbetet med entreprenörskap redovisas nedan per skolform.

Den kommunala grundskolan

Entreprenörskap tolkas och bedrivs på en mängd olika sätt i skolan. Huvudmännens beskrivningar av resultaten av entreprenörskapsarbetet ger följaktligen en mångfasetterad bild av vad arbetet består av och resulterat i. Ett antal svars kategorier kan urskiljas.

a. Utvärdering och/eller resultat saknas

Vanligt är att huvudmännen uppger att det är för tidigt att se resultat, för tidigt att bedöma resultat för den enskilde på lång sikt, att kommunen/skolan är i början av en process eller inne i en förstudie etc. Ett flertal kommuner uppger att de inte utfört någon speciell utvärdering för att mäta resultat eller framhåller svårigheter att utvärdera. ”Vi är precis i början av en förståelse av begreppen entreprenörskap och företagsamhet”. Andra uppger att de gjort uppföljningar men inte kunnat peka på några tydliga resultat. ”Resultaten är svåra att utläsa”, ”svårt att se konkreta resultat”. I många kommuner har arbetet just påbörjats. ”Att arbeta utifrån entreprenöriellt lärande har påbörjats 2009 vilket gör det svårt att se resultat”. ”Vi är precis i början av denna process. Att några arbetslag genomgått en 10-dagarsutbildning inom företagsamt lärande innebär dock inte att tydliga resultat kan utvisas”.

b. Förändrad pedagogik

Många huvudmän ger uttryck för att den pågående skolutvecklingen är själva resultatet. I enkätundersökningen består ofta redovisningen av resultaten i deskriptiva genomgångar av vilka utvecklingsfaser utvecklingsarbetet genomgått. Ett flertal skolor bedöms befinna sig i en första utvecklingsfas som innebär reflektion kring begreppet entreprenörskap. ”Vi är i början av förståelse av begreppet företagsamhet; entreprenörskap förknippades förr bara med företagande men är ett vidare begrepp idag”.

Insikter i begreppets innebörd uppges i många fall ha lett till gemensamt formulerade mål för den fortsatta utvecklingen. ”Under vår förprojekteringsfas fick all vår grundskolepersonal insikt i entreprenöriellt lärande och olika former för att arbeta med entreprenörskap i skolan. Resultatet av detta är att det nu finns en någorlunda gemensam målbild hos personalen om vilka mervärden ett mer entreprenöriellt lärande och förhållningssätt kan bidra med”.

Det entreprenöriella lärandet uppges handla om ett pedagogiskt förhållningssätt som karaktäriseras av att ”eleverna stimuleras till kreativt tänkande genom problembaserad undervisning”, att ”elevernas kreativa/företagsamma tankar och idéer tas tillvara”, vilket leder till ”ökad måluppfyllelse av läroplanens övergripande mål genom en vidgad syn på lärande”.

Huvudmannen för en kommun i Västsverige ger en sammanfattande beskrivning av en utvecklingsprocess och resultat som stämmer in på många andra kommuners/skolors strävanden:

”Det största arbetet med entreprenörskap i skolan äger för närvarande rum i kommunens senareskolor. Att ställa om skolan till ett mer entreprenöriellt förhållningssätt är en lång process och det är för tidigt att se några långsiktiga resultat. Ett resultat flera skolor ändå signalerar är att övergången från summativ till en mer formativ bedömning gör att elever med särskilda behov upptäcks tidigt och snabbt kan ges rätt stöd. Arbetsättet upplevs som motiverande av många elever varför man kan anta att frånvaron på sikt kommer att minska för skoltrötta elever med låg motivation samt att studieresultat och meritvärden förbättras. Entreprenörskap i skolan har gått från att uppfattas som ytterligare en uppgift som ska ta plats i skolans redan tidspressade verksamhet till att vara ett självklart arbetssätt i skolans strävan att förbereda eleven för en alltmer oförutsägbar framtid. Vidare ses inte längre entreprenörskap i skolan som en tillfällig aktivitet, ett avbrott i undervisningen, utan som ett förhållningssätt som genomsyrar stora delar av elevens skoltid. Detta förhållningssätt till entreprenörskap i skolan har också gjort att behovet av tillfälliga, externa koncept (t.ex. Snilleblix-tar, Finn Upp) inte längre upplevs som lika stort”.

Det finns även huvudmän som pekar på utvärderingar som visar att arbetet med entreprenörskap inte lyckats få fäste som ett ”permanent arbete i skolan”, att arbetet är alltför projektifierat eller till stora delar personberoende.

c. Elevers förändrade attityder och förhållningssätt

Många huvudmän konstaterar att arbetet lett till mycket positiva resultat i form av ökat engagemang och kreativitet hos eleverna och ett ökat inflytande och ansvarstagande. ”Flertalet elever i de arbetslag som kommit längst upplever att skolarbetet är roligare nu och känns mer meningsfullt”. ”Eleverna har fått en större självförtroende”.

Ökad kreativitet hos eleverna, ökat självförtroende, ökad omvärldsförståelse och ökad förmåga att se samband är återkommande omdömen för att beskriva effekterna av det pågående entreprenörskapsarbetet.

d. Ökad samverkan skola – närsamhälle

En stor del av svaren beskriver resultatet av arbetet med entreprenörskap som bättre samverkan mellan skolan och det omgivande samhället och nya inriktningar vad gäller den praktiska arbetslivsorienteringen (Prao) – fler företagsbesök, ökat intresse för företagande, en meningsfull Prao, upprättande av samrådsgrupper mellan arbetsliv och skola, upprättande av praktikpool etc. ”En medvetenhet om skolans roll i samhället och samhällets roll i skolan”.

En större förståelse för företagandets villkor och vilka möjligheter som finns att bo kvar i sin egen glesbygd uppges vara andra resultat.

e. Ökat företagande och ökad teknikförståelse

Entreprenörskap uttryckt i konkreta verksamheter som Företagare för en dag, anordnande av julbasarer, deltagande i uppfinnarmässor etc. är relativt vanligt förekommande i huvudmännens beskrivningar av resultat. Naturvetenskap och teknik ses som ett medel att realisera entreprenöriella kompetenser. ”Under det senaste året har arbetet med NTA (Naturvetenskap och Teknik för alla) vid samtliga år 1–5 skolor metodiskt lyft de kunskapsbegrepp som ligger till grund för undersökande och kreativa arbetsformer”. Ett gott resultat kan då bestå i fler sökande till gymnasieprogram med dessa inriktningar. ”Inom de relativt begränsade insatser som gjorts tycker vi oss se att eleverna söker teknik- och naturvetenskapliga inriktningar inför gymnasiet”.

Den fristående grundskolan

Enkätundersökningen visar att de fristående grundskolorna arbetar utifrån delvis annorlunda betingelser än de kommunala. En femtedel av samtliga skolor har startats 2007 och senare. Skolorna är i allmänhet små. 55 procent av alla skolor har färre än 100 elever och drygt en tredjedel färre än 50. Huvudmännen framhåller att de ännu inte funnit formerna för sin verksamhet och att det därför är ”alltför tidigt att tala om arbete med entreprenörskap”. Däremot uppges den generella målsättningen för skolan, att främja skapande etc., utgöra en god förutsättning även för detta arbete.

För flera av de fristående grundskolorna tycks själva förfrågan om arbete kring entreprenörskap ha lett till att skolorna börjat fundera över hur en verksamhet med denna inriktning skulle kunna utformas. ”Vi måste titta över det här”. Flera anger att de ämnar ta kontakt med aktörer som Framtidsfrön etc. för inspiration inför ett igångsättande.

Gymnasieskolan

De resultat av entreprenörskapsarbetet som huvudmännen för såväl kommunala som fristående gymnasieskolor pekar på, är dels positiva attitydförändringar hos eleverna – ett ökat självförtroende och ansvarstagande, ökad motivation etc., dels större aktivitet och engagemang i utbildningen – deltagande i innovationsmässor, nationella utställningar, marknadsföring av den egna skolan etc.

”Ett ökat elevengagemang, nya sätt att se på sig själv och sitt lärande. Skolan blir en del av verkligheten och en tydlig samarbetspartner med näringslivet.”

”Entreprenörskapsarbetet har med sitt fokus på kreativitet och initiativtagande bidragit till god måluppfyllelse vad gäller behörighet till högskolestudier. Dessutom har arbetet upplevts meningsfullt och lustfyllt”

Medan grundskolan karaktäriseras av en mångfald olika aktiviteter som benämns entreprenörskap domineras arbetet på gymnasieskolan av elev- och ungdomsföretag. Elever på flertalet skolor deltar i konceptet Ung Företagsamhet¹⁷ och driver UF-företag. I enkätsvaren uppges 92 procent av de kommunala och 68 procent av de fristående gymnasieskolorna samarbeta med Ung Företagsamhet. Enligt organisationens egna uppgifter drev 4,6 procent av samtliga elever vid gymnasieskolan läsåret 2008/09 (397 000) företag i UF:s regi. Arbetet bedrivs främst inom kurserna Småföretagande A och B, Projekt och företagande, Företagsekonomi A och B och Teknikutveckling och företagande eller som möjlig inriktning på projektarbetet. En undersökning av Holmgren (2007)¹⁸ visar att UF främst förekommer på två program – Samhällsvetenskapsprogrammet och Handels- och administrationsprogrammet. På samtliga yrkesinriktade program med undantag för Livsmedelsprogrammet och Hantverksprogrammet förekommer UF i mycket liten omfattning.

Enkätundersökningen ger inte svar på hur utbrett arbetet med entreprenörskap och entreprenöriellt lärande är i hela gymnasieskolan. I ett flertal huvudmäns beskrivningar av resultat av entreprenörskapsarbetet framhålls att detta nu håller på att utvecklas till något mer än deltagande i avgränsade entreprenörprojekt för elever på vissa program.

17 Ung Företagsamhet är ett internationellt utbildningskoncept för gymnasieelever som vill pröva på att driva ett företag. Under ett läsår får eleverna starta, driva och avveckla ett UF-företag.

18 a.a.

”Personalens medvetenhet om entreprenöriellt lärande har ökat. En förståelse för entreprenörskap så att det inte bara uppfattas som företagande utan också som pedagogiskt och socialt entreprenörskap.”

Ett antal fristående gymnasieskolor har en entreprenörskapsprofil som genom-syrar hela verksamheten.

”Vi anser oss ha nått goda resultat och kommit långt i utvecklingen. Entreprenöriellt lärande är inskrivet i företagets affärsidé och är ett förhållningssätt för all personal och alla elever. Andelen elever med slutbetyg och högskolebehörighet har ökat de tre senaste åren. Detta är en direkt följd av den medvetna satsningen på entreprenöriellt lärande.”

Att mäta resultat av entreprenörskapssatsningarna genom att jämföra med i vilken utsträckning unga startat företag, är ännu för tidigt att göra. Enligt Entreprenörskapsbarometern vill unga starta företag på sikt. Drygt hälften av dem som kan tänka sig bli företagare uppgav i den senaste undersökningen från 2008 att de kommer att starta företag inom 5 till 10 år. Även andra faktorer i samhället – arbetsmarknadsläge, stödåtgärder för företagande etc. – påverkar utslaget.

8. Kompetensutvecklingsinsatser

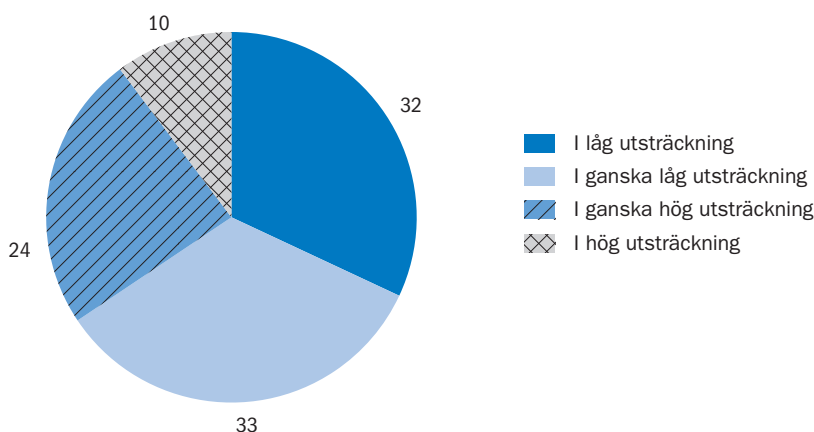
Sammantaget bedöms skolans personal hittills ha fått kompetensutveckling som berör entreprenörskap i relativt liten utsträckning. Huvudmännen för de fristående grundskolorna uppger att personalen i stort sett saknar sådan kompetensutveckling.

Av all genomförd kompetensutveckling har enligt enkätundersökningen högskolor och universitet svarat för ca en fjärdedel. Övriga anordnare är ideella föreningar som Snilleblixtern och FramtidsFrön, organisationer som Ung Företagsamhet och utbildningsföretag som Me University AB. Svenskt näringsliv, ortens företagare, nätverk som Unga Aktiesparare och konsulter anges som andra exempel på utbildningsanordnare. I såväl den kommunala som den fristående gymnasieskolan är Ung Företagsamhet den helt dominerande aktören. Företaget Me University svarar för en betydande andel av kompetensutvecklingsinsatserna i såväl grund- som gymnasieskolorna.

Behovet och vikten av att stimulera entreprenörskap i grund- och gymnasieskolan är inskrivet i flertalet regionala tillväxtprogram. Regionförbund, kommun- och kommunalförbund som initiativtagare till och samordnare av utbildningsinsatser finansierade av europeiska strukturfonder, är vanligt förekommande. Sådana långsiktiga och brett upplagda handlingsprogram för kompetensförsörjning av skolans personal finns bl.a. i Halland, Örebro, Skåne och Västra Götaland. De avslutade pilotprojekten inom Nuteks nationella entreprenörskapsprogram ses i flera av regionerna som förstudier inför dessa satsningar.

I tabellen nedan har de kommunala huvudmännens bedömningar av omfattningen av genomförd kompetensutbildning av skolans personal uppdelats på regioner. Av översikten framgår att medan kompetensutvecklingsinsatser genomförts i hög omfattning i bl.a. Hallands och Östergötlands län har sådana insatser förekommit i lägst utsträckning i Uppsala och Blekinge län.

Diagram 11. I vilken utsträckning har kompetensutvecklingsinsatser som berör entreprenörskap genomförts för skolans personal?

Tabell 5. Entreprenörskap i skolan (kommuner, ihopslaget grund- och gymnasieskolan)

	I vilken utsträckning har kompetensutvecklingsinsatser som berör entreprenörskap genomförts för skolans personal?			
	I låg utsträckning	I ganska låg utsträckning	I ganska hög utsträckning	I hög utsträckning
Blekinge län	56%	33%	11%	0%
Dalarnas län	35%	41%	18%	6%
Gotlands län ¹⁹	0%	0%	0%	0%
Gävleborgs län	15%	23%	31%	31%
Hallands län	10%	0%	70%	20%
Jämtlands län	22%	33%	33%	11%
Jönköpings län	27%	40%	20%	13%
Kalmar län	11%	22%	50%	17%
Kronobergs län	0%	30%	40%	30%
Norrbottnens län	21%	37%	37%	5%
Skåne län	21%	38%	33%	7%
Stockholms län	23%	42%	26%	10%
Södermanlands län	44%	11%	33%	11%
Uppsala län	33%	56%	11%	0%
Värmlands län	39%	30%	26%	4%
Västerbottens län	13%	60%	27%	0%
Västernorrlands län	10%	20%	50%	20%
Västmanlands län	14%	36%	29%	21%
Västra Götalands län	19%	39%	27%	15%
Örebro län	31%	31%	31%	6%
Östergötlands län	12%	12%	59%	18%
Total	22%	34%	32%	12%

19. Gotlands län och Gotlands kommun sammanfaller. Resultaten bygger på svar enbart från grundskoleförvaltningen i Gotlands kommun.

9. Entreprenörskapsarbetet framöver

Huvudmännen beskriver hur de arbetar på olika sätt och med olika inriktningar. Utifrån deras sammantagna bedömningar av entreprenörskapsarbetet framöver kan fyra tydliga utvecklingsvägar urskiljas som gäller båda skolformerna.

a. Sammanhållna program för entreprenörskap för flera skolor i en kommun eller en region

Regioner som sedan tidigare fått särskilda medel från Nutek eller EU avser fortsätta och fördjupa pågående satsningar. Även kommuner som tidigare inte ingått i någon regional satsning har nu för avsikt att samarbeta med andra kommuner eller deltar redan i en s.k. förstudie i syfte att ingå i ett större EU-projekt. Att bygga upp nätverk för utbyte av goda idéer för att sprida kunskaper vidare är andra exempel på samverkan.

b. Den röda tråden – för aktiviteter inom entreprenörskap från förskola till högskola

I enlighet med den nationella strategin uttrycks ambitionen att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom utbildningssystemet. Enkätsvaren visar entydigt att det nu pågående arbetet med entreprenörskap sprids i organisationen från att ha börjat i liten skala till att omfatta hela skolor. Att insatserna framöver ska beröra alla elever oberoende av skola, arbetslag och enskild lärare betonas. Flera huvudmän planerar att nu forma en handlingsplan för detta arbete från förskolan till gymnasiet och modeller/verktyg för arbete i olika åldrar.

c. Samverkan mellan skola och arbetsliv

En tydlig strävan att hitta former för ett närmare samarbete mellan skolan och företagen märks. Att förnya Prao-verksamheten genom att utveckla samarbetet med det lokala näringslivet och ”tänka entreprenörskap också i de yngre åldrarna” är en frekvent framförd framtidsplan. Ett näringslivsråd/en arbetsgrupp med en näringslivssamordnare föreslås bildas för att dra upp riktlinjer/strategier för entreprenörfrågor. Andra benämningar är ”lots”, ”underlättare” eller ”yrkesambassadör” för en funktion vars syfte är att främja kontakterna mellan näringsliv och skola.

d. Pedagogisk utveckling

Entreprenöriellt lärande beskrivs dels som en pedagogisk form som syftar till att stimulera en rad entreprenöriella kompetenser, dels ett sätt att organisera och bedriva skolarbetet så att elevernas entreprenöriella kompetenser stimuleras. En tendens kan urskiljas, framför allt på grundskolan, som innebär en omdefiniering av entreprenörskap från företagande till förhållningssätt. ”Det handlar om att utveckla arbetssätt och arbetsformer som bland annat ska stimulera till kreativitet, samverkan med närsamhället och elevers delaktighet i undervisningen.” Gymnasieskolorna ser allmänt entreprenörskap som en naturlig del i arbetet med den nya gymnasie-reformen, Gy11.²⁰

---

20. En reformerad gymnasieskola planeras genomföras med början 2011, GY-11

Grundskolan

Huvudmännen för den kommunala grundskolan beskriver entydigt utvecklingen under de närmaste åren på sätt som redan nämnts. Bland huvudmännen för de fristående grundskolorna finns stora skillnader i hur man ser på ett framtida entreprenörskapsarbete.

Flera huvudmän uppger att de först med enkätförfrågningen blivit varse begreppen entreprenörskap och entreprenöriellt lärande. ”Vi har idag ingen plan om hur vi ska arbeta med entreprenörskap i skolan. Det är snarare så att undersökningen fått mig att fundera över möjligheten att göra det”. Samtidigt påtalar flera huvudmän att även om begreppet entreprenörskap inte används, arbetar skolan med problemlösning och att ge eleverna möjligheter att ta initiativ, omsätta idéer i handling etc. Flera företrädare för skolor uttrycker en osäkerhet om vad begreppet kan innebära för undervisningen. ”Vet inte hur mycket vi kommer att arbeta med detta i vår skola. Vi står i början av detta arbete och har bara kommit till att prata om det.”

I några fall hänvisas till att skolan är avsedd endast för yngre elever och ” att särskilt mycket tid inte kommer att ägnas detta”. ”Då skolan har elever i åldersgruppen 6–11 år är entreprenörskap inte ett prioriterat område.”

En fjärdedel av huvudmännen har uppgivit att några konkreta planer inte finns för tillfället. Ett flertal hänvisar till att skolorna är nystartade och att entreprenörskap därför ännu inte blivit aktuellt. ”Arbetet är i sin linda”

Gymnasieskolan

För den kommunala gymnasieskolan är de mest frekventa planerna för arbetet framöver en fortsättning och utveckling av UF-konceptet bl.a. genom en utvidgning av samarbetet med UF-företagen tillsammans med det lokala näringslivet, den offentliga sektorn, kultur- och föreningslivet. Ett flertal huvudmän har som målsättning att UF ska göras tillgängligt på alla program. Även för de fristående gymnasieskolorna har UF stor betydelse för det entreprenöriella lärandet. En tredjedel av huvudmännen hänvisar till UF och ett fortsatt arbete med denna organisation.

En del huvudmän ser entreprenörskapsarbetet som något mer än UF och något som handlar om hela gymnasieskolans utveckling. ”Siktet är inställt på att i första hand öka antalet elever som deltar i UF men också hitta former som passar för entreprenöriellt lärande”. ”Öka antalet UF-företag men också genomföra genomgripande pedagogiska förändringar och förhållningssätt. Planering kommer att påbörjas inför Gy -11”.

Ett antal huvudmän uppger att man avvaktar beslut om en ny gymnasieskola medan de flesta andra tror att en satsning på entreprenörskap är att vänta.

Kompetensutveckling och framför allt ledarskapsutbildning nämns som en viktig förutsättning för det framtida utvecklingsarbetet för såväl grund- som gymnasieskolan.

10. Pilotprojekten

Delprogram 4 i Nuteks nationella entreprenörskapsprogram syftade till att regionerna skulle ta fram en strategi för ett samlat entreprenörskap och utarbeta en handlingsplan för hur arbetet med entreprenörskap skulle kunna leda fram till en långsiktig utveckling i regionen. Syftet med satsningarna i regionerna var ytterst regional tillväxt och hållbar utveckling. I vissa regioner har regionförbund eller motsvarande fortsatt att driva utvecklingen vidare; i andra har ambitionen varit att kommunerna själva ska inordna arbetet med entreprenörskap i sin ordinarie verksamhet.

De sex regioner/län som deltog i projektet var Halland, Skåne, Stockholm Västerbotten, Västra Götaland och Västernorrland. I dessa regioner återfinns närmare hälften av Sveriges kommuner.

Enkätundersökningen ställd till företrädare för pilotprojekten, visar att flera av dessa efter projekttidens slut har fått en fortsättning genom att bli en integrerad del av de regionala tillväxtprogrammen²¹ med finansiering via EU:s struktur- och utvecklingsfonder. Strategierna och handlingsplanerna har främst inriktats mot kompetensutveckling av yrkesverksamma lärare i att utveckla barn och ungdomars entreprenöriella kompetenser och att främja skolans samverkan med det omgivande samhället.

I Region Skåne har den del av projektet som handlade om entreprenörskap i utbildningssystemet gått över till att vara ett kompetensutvecklingsprojekt riktat till pedagoger och rektorer på grund- och gymnasieskolor. En del andra koncept som finansierades inom Nuteks nationella entreprenörskapsprogram har fortsatt till viss del men uppges ha haft problem med en stabil finansiering.

I Halland har den kompetensutveckling av lärare som inleddes under pilotprogrammet enligt en egen kompetensutvecklingsmodell fortsatt. Metoder för företagsamt lärande har införts på länets grund- och gymnasieskolor och en regional mötesplats har skapats.

I Stockholms län har ett antal kommuner arbetat vidare med Region Stockholms projekt Ungt Entreprenörskap men beslut har fattats om att avvakta gymnasiereformen och den nationella strategin innan några ytterligare regionala initiativ tas.

I Västerbotten fokuseras arbetet på att dels hålla ihop ett nätverk av kontaktpersoner, dels att utveckla en webbportal, en mötesplats för alla skolor och arbetsplatser i Västerbottens län.

Västra Götalandsregionen uppger att den problembild och de utmaningar och mål som identifierades i den regionala strategi som tagits fram har haft stor betydelse för det fortsatta arbetet med främst lärarlagsutbildningar.

I Västernorrland bedömdes den framtagna strategin ha haft mycket liten betydelse långsiktigt.

Resultat

Inom ramen för den regionala pilotlänssatsningen skedde under projekttiden en omfattande regionsamverkan som fortsatt även efter projekttidens slut. Nya kunskaper och erfarenheter spreds via de nätverk som byggdes upp under pro-

21. Regionala tillväxtprogram (RTP) är instrument för ett processororienterat tillväxtarbete på länsnivå, med aktivt deltagande från näringslivet.

jektperioden. En digital plattform för samverkan mellan skola och näringsliv, en vidareutveckling av www.samverka.nu, är exempel på ett samverkansprojekt mellan två regioner, Västerbotten och Halland. Två andra regioner, Västra Götaland och Region Skåne, har visat stort intresse för projektet. Även regioner som inte deltog i pilotlänsatsningen, bl.a. Jönköping, Örebro och Blekinge, har visat intresse.

Ett interregionalt nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte har fortsatt träffas. Som ett resultat av denna samverkan kommer en internationell konferens kring entreprenörskap att genomföras våren 2010 i syfte att redovisa det arbete som skett från det nationella entreprenörskapsprojektets slut fram till idag.

Flera regioner pekar på visat intresse från utlandet. Region Halland deltar i ett europeiskt nätverk som handlar om att ta fram "best case" på området regionala strategier och handlingsplaner för att främja entreprenörskap på europeisk nivå. Västernorrlands koncept "Sommarlovsentreprenörerna" har spridits till ett antal länder. Arbetet i pilotprojektet i Västerbotten har lett till kontakter med regioner i Kina och Sydamerika.

Kompetensutveckling i entreprenöriellt lärande framhålles av regionerna som ett resultat i sig och som en förutsättning för det ökade intresset för och det på många håll strukturerade arbetet med entreprenörskap. Insikten om vikten av tydliggjorda former för samverkan mellan parter och aktörer liksom mellan politikområden och representanter för företag och närsamhälle är ett annat resultat av satsningen.

Långsiktighet, samverkan, erfarenhetsutbyte, processutbildning och förändringsbenägenhet bedöms vara de viktigaste framgångsfaktorerna.

"Att projektets deltagare haft ett företagsamt förhållningssätt till uppdraget, dvs haft modet att våga utvärdera och ifrågasätta genomförandet, modet att pröva nytt med risken att misslyckas och modet att ständigt lära av de erfarenheter man gjort i projektet och låta de lärdomarna påverka det fortsatta lärandet" har enligt Region Halland varit det främsta skälet till ett bra resultat.

Entreprenörskap i grund- och gymnasieskolan är i första hand ett kommunalt ansvar. Strategier och handlingsplaner som under pilotlänsatsningen framarbetats på regional nivå har formellt inte varit styrande eftersom kommunen har ansvaret för skolan. Otydligheter i ansvarsfördelningen i arbetet med entreprenörskap i utbildningsväsendet hittills har därför lett till att kommuner och enskilda skolor kunnat välja om entreprenörskap ska behandlas i skolan eller inte.

11. Avslutande kommentarer

Entreprenörskap är ett relativt nytt begrepp för skolan och har ofta kopplats till aktiviteter som har med företagande att göra. Skolor som arbetat med entreprenörskap har därför ofta använt sig av andra rubriker. I läroplanerna för såväl grund- som gymnasieskolan finns flera begrepp som svarar mot entreprenörskap och entreprenöriellt lärande, t.ex. att ge förutsättningar att utveckla förmågan att arbeta självständigt och lösa problem, utveckla tillit till den egna förmågan och att samverka med arbetslivet. Vissa skolor/kommuner har sedan länge valt att sätta likhetstecken mellan de övergripande målen i läroplanerna och entreprenörskap. Enkätundersökningen visar emellertid att inte alla skolor finner stöd i nuvarande läroplaner/kursplaner för arbete med entreprenörskap. Medan för vissa skolor det entreprenöriella synsättet och arbetet med entreprenörskap varit ett sätt att förverkliga läroplanens intentioner har andra inte gjort denna tolkning. Med regeringens strategi och de kommande reviderade läro- och kursplanerna kan denna osäkerhet undanröjas.

Sammantaget finns en stor mångfald aktiviteter som sammanfattas i begreppen entreprenörskap och entreprenöriellt lärande. Stimulans och inspiration i form av projektmedel och pedagogiska verktyg har skolorna fått från Nutek och koncept – Snilleblixarna, Finn Upp, FramtidsFrön, etc. – på grundskolan och främst Ung Företagsamhet på gymnasieskolan. Näringslivet och intresseorganisationer har varit stödjande med material och personella resurser – samtalspartners, expertis etc. Genom de stora regionala EU-satsningarna har huvudmännen givits möjligheter att i stället för att bevilja enstaka lärare kompetensutveckling utbilda hela arbetslag och skolor.

Kommunerna och de fristående skolorna har kommit olika långt i arbetet med entreprenörskap och befinner sig i olika faser. Beslut om arbete med entreprenörskap realiserar och omsätts idag olika utifrån regionala och lokala förutsättningar och intentioner. För en del kommuner/län påbörjades utvecklingsarbetet kring entreprenörskap redan i slutet av 1990-talet bl.a. genom deltagande i Nuteks tidigare pilotprojekt, för andra är arbetet ännu inte påbörjat. Kartläggningen visar att arbetet hittills varit beroende av regioners, huvudmäns eller enskilda lärares – eldsjälares – intresse och förmåga att driva dessa frågor. Även lokala och regionala drivkrafter utanför skolan har påverkat omfattning och innehåll. Viktigt fortsättningsvis är att entreprenörskap och entreprenöriellt lärande i och med de reviderade läro- och kursplanerna kommer att beröra alla elever.

Genom de regionala tillväxtprogrammen och socialfonden har den regionala nivån kommit att spela en framträdande roll för den lokala skolutvecklingen. Regionala tillväxtprogram genomförs i samtliga län och i flertalet av dessa återfinns skrivningar om behovet av utbildning i entreprenörskap i grund- och gymnasieskolan. Många huvudmän uppger att kommunerna nu är inne i vad man kallar en förstudie som främst består i utbildningsinsatser av skolans personal. Med EU-medel ges hela arbetslag grundläggande utbildning i entreprenörskapsprocesser. Nästa steg förväntas leda till att entreprenöriellt lärande förverkligas på skolorna. Att få utvecklingsmedel utifrån förutsätter ansökarkompetens som många kommuner och framför allt huvudmännen till de mindre fristående skolorna saknar. De stora skillnaderna mellan skolor som kartläggningen visar på när det gäller att känna till och arbeta med entreprenörskap kan delvis förklaras av dessa olikheter i förutsättningar.

Fortbildning och utbildning om entreprenörskap i skolan riktad till yrkesverksamma lärare och lärarstuderande erbjuds på vissa universitet och högskolor men de regionala skillnaderna är stora. Kompetensutveckling bedriven av utbildningsföretag, organisationer, etc. är vanligare förekommande. En förutsättning för att

förverkliga ambitionen att entreprenörskap ska genomsyra hela utbildningssystemet är att kompetensutvecklingsinsatser görs tillgängliga för all skolpersonal och ingår som en del i lärarutbildningen.

Arbetet med att främja entreprenörskap har hittills i hög grad präglats av enskilda aktiviteter och tidsbegränsade projekt . När entreprenörskap nu etableras i hela utbildningssystemet leder detta till en långsiktig förändring av skolans förhållningssätt och pedagogik. Genom att entreprenörskap skrivs fram i styrdokumentet för både grund- och gymnasieskolan ges förutsättningar för att stimulera entreprenörskap genom hela utbildningssystemet och utveckla en progression i lärandet. Entreprenörskapsarbetet integreras i skolans vardag och återfinns på olika nivåer.

Litteraturlista

- Nutek Stockholm. (2008). *Entreprenörskap i stort och smått – Lärdomar från det nationella entreprenörskapsprogrammet.*
- VA-rapport 2005:2 (2005). *Lärare om företagsamhet.* Stockholm: Vetenskap och Allmänhet
- Nutek (2008). *Entreprenörskapsbarometern 2008.*
- Holmgren, C. *Entreprenörskap i grund- och gymnasieskolor – En kvantitativ studie 2004 och 2006.* FSF 2007:19, Forum för småföretagsforskning.
- Nutek. (2007). *Nationellt entreprenörskapsprogram 2005–2008, Projektkatalog, mars 2007.* Stockholm: Ordförandet AB

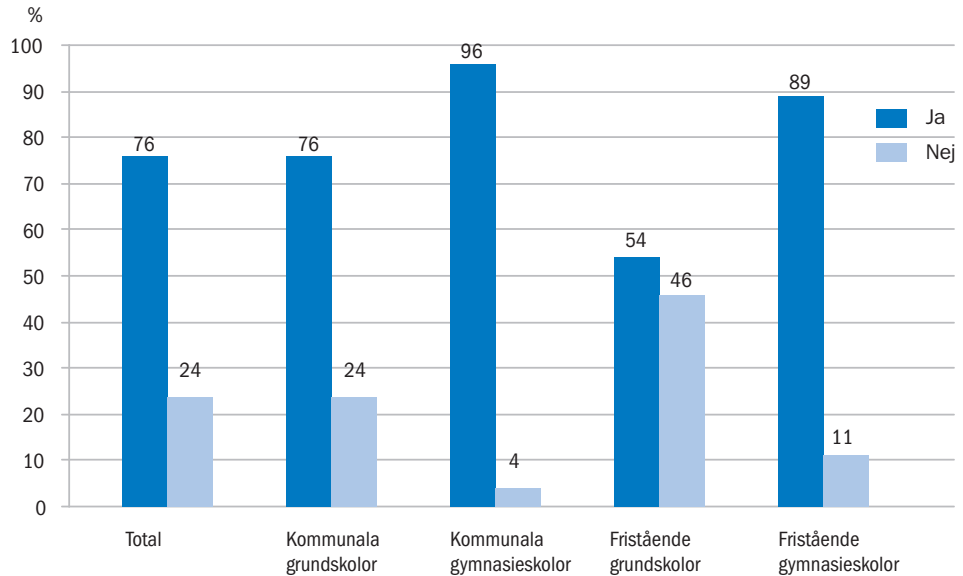
Bilaga 1. Enkäten

1	Är entreprenörskap i skolan ett bekant begrepp för skolans personal?	Ja
		Nej
2	Är entreprenöriellt lärande eller företagsamt lärande bekanta begrepp?	Ja
		Nej
3a	I vilken grad arbetar skolorna med att stimulera kreativa processer hos eleverna?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
3b	I vilken grad arbetar skolorna samarbete och problemlösning?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
3c	I vilken grad arbetar skolorna företagande?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
3d	I vilken grad arbetar skolorna samverkan skola – närsamhälle?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
4a	Hur och i vilken grad bedriver ni entreprenörskap i skolan som ett pedagogiskt förhållningssätt?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
4b	Hur och i vilken grad bedriver ni entreprenörskap i skolan som tema/projekt under en viss period/vissa perioder av läsåret?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
4c	Hur och i vilken grad bedriver ni entreprenörskap i skolan vid något enstaka tillfälle? (t.ex. vid en enstaka tema-/inspirationsdag)	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
5	Hur stor andel av skolan har de senaste fem åren arbetat med entreprenörskap?	Flertalet
		Ca hälften
		En mindre del
		Inga
		Total
6	Hur stor andel av skolan arbetar idag med entreprenörskap?	Flertalet
		Ca hälften
		En mindre del
		Inga
7a	I vilken grad förekommer i entreprenörskapsarbetet i samverkan med det lokala såväl privata som offentlig arbetslivet?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
7b	I vilken grad förekommer i entreprenörskapsarbetet i samverkan med organisationer/föreningar?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad
7c	I vilken grad förekommer i entreprenörskapsarbetet i samverkan med andra kommuner/skolor?	I låg grad
		I ganska låg grad
		I ganska hög grad
		I hög grad

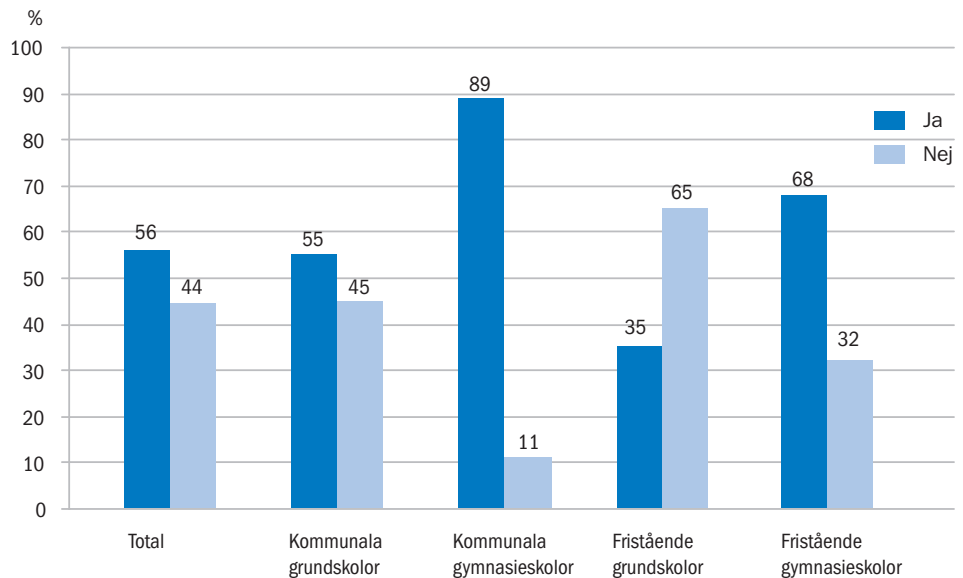
8a	Har skolorna i detta arbete samarbetat med Snilleblixarna?	Ja
		Nej
8b	Har skolorna i detta arbete samarbetat med Finn upp?	Ja
		Nej
		Total
8c	8c. Har skolorna i detta arbete samarbetat med Framtidsfrön?	Ja
		Nej
8d	Har skolorna i detta arbete samarbetat med Annan? (grund)	Ja
		Nej
8e	Har skolorna i detta arbete samarbetat med Ung Företagsamhet	Ja
		Nej
8f	Har skolorna i detta arbete samarbetat med Annan? (gymn)	Ja
		Nej
9	I vilken utsträckning har kompetensutvecklingsinsatser som berör entreprenörskap genomförts för skolans personal?	I låg utsträckning
		I ganska låg utsträckning
		I ganska hög utsträckning
		I hög utsträckning
10a	Har kompetensutvecklingen skett i kommunens/egen regi?	Ja
		Nej
10b	Har kompetensutvecklingen skett i högskolans regi?	Ja
		Nej
10c	Har kompetensutvecklingen skett av annan extern anordnare?	Ja
		Nej
11a	Har det pedagogiska arbetet med entreprenörskap följts upp/utvärderats?	Ja
		Nej
11b	Om ja, i vilken form?	Genom kontinuerlig uppföljning?
		I samband med slutrapportering av projekt?
		På annat sätt?
13a	Har skolorna aktivt delat med sig av sina erfarenheter från arbetet med entreprenörskap till t.ex. andra skolor, huvudmän eller andra aktörer?	Ja
		Nej
13b	Om ja, i vilken/vilka former?	Seminarier?
		Nätverk?
		Via webben?
		Annat?
14	Har huvudmannen under perioden 2006–2008 erhållit projektmedel från exempelvis EU för att bedriva arbete med entreprenörskap?	Ja
		Nej
		Total
15	I vilken grad anser ni att det finns stöd i dagens läroplan/kursplaner för arbete med entreprenörskap?	I låg utsträckning
		I ganska låg utsträckning
		I ganska hög utsträckning
		I hög utsträckning
16a	Finns det formulerade mål för arbetet med entreprenörskap i skolan?	Ja
		Nej
16b	Om ja, var?	I övergripande inriktningsdokument/motsvarande?
		I skolplanen eller motsvarande?
		I enskilda skolors arbetsplaner?
		På annat sätt?

Bilaga 2. Diagram med viktade data

Diagram 1. Är entreprenörskap i skolan ett bekant begrepp för skolans personal?

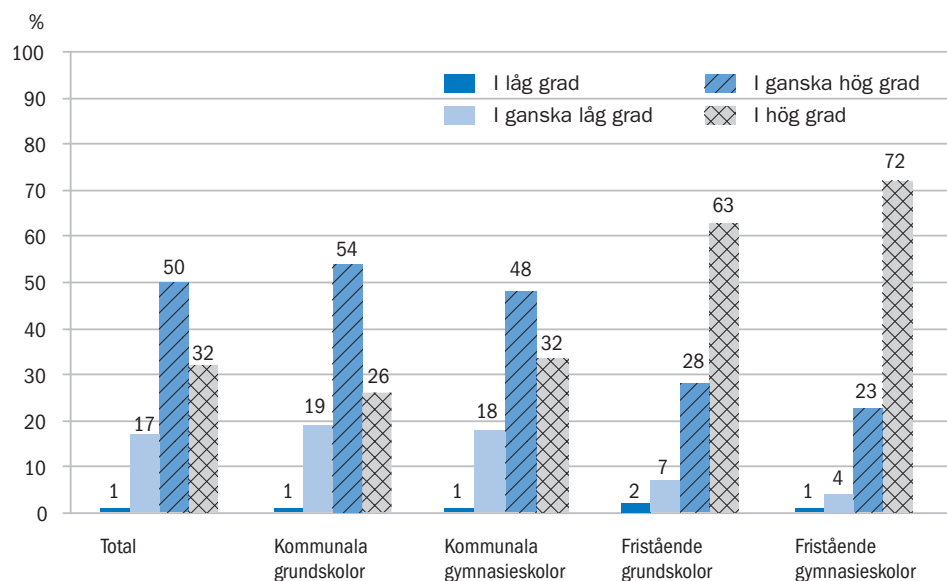

Diagram 2. Är entreprenöriellt lärande eller företagsamt lärande bekanta begrepp?

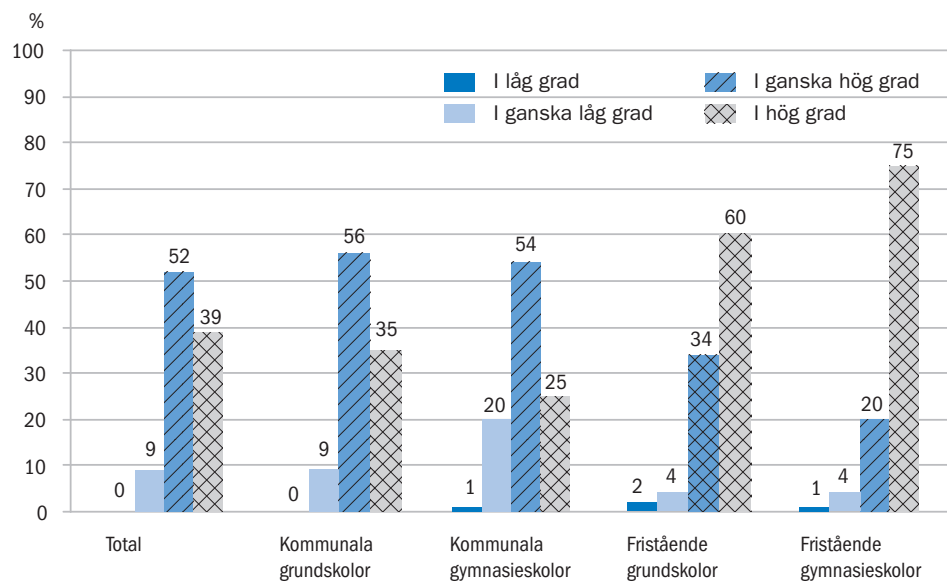

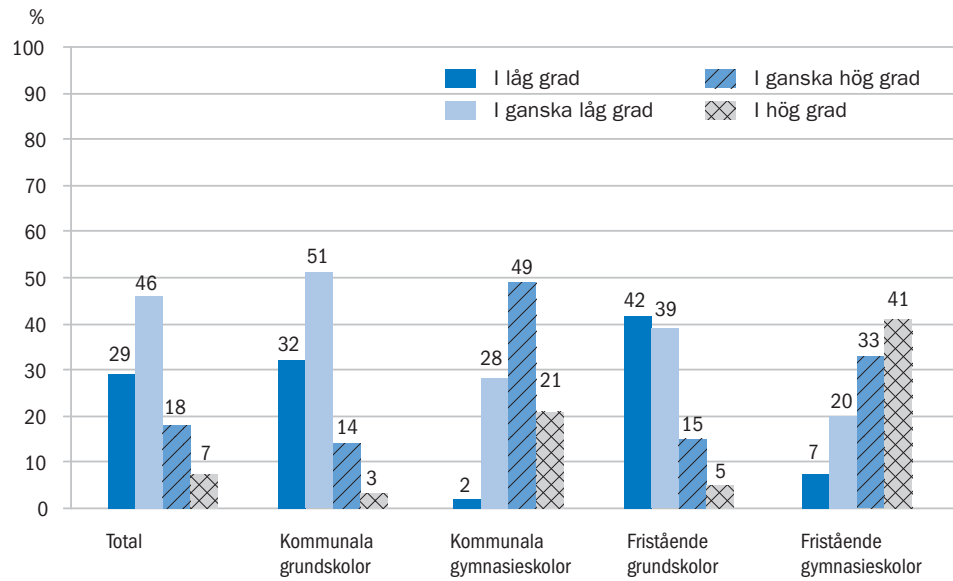
Diagram 3. I vilken grad arbetar skolorna med att stimulera kreativa processer hos eleverna?

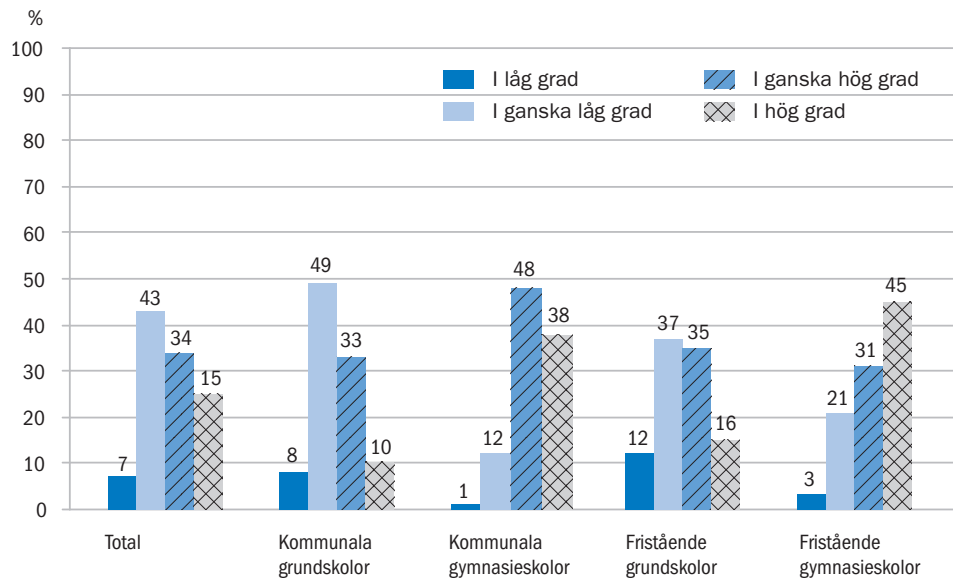
Diagram 4. I vilken grad arbetar skolorna med samarbete och problemlösning?

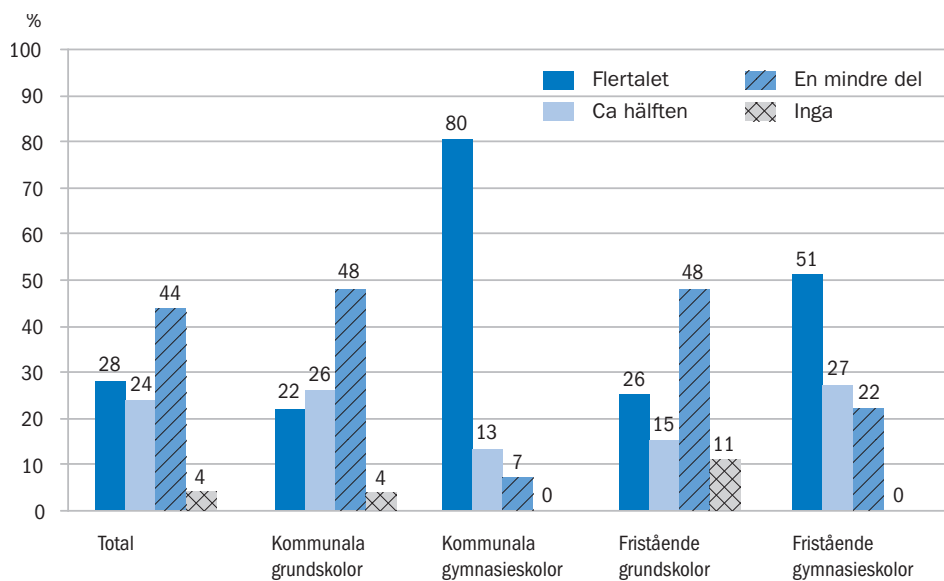
Diagram 5. I vilken grad arbetar skolorna med företagande?

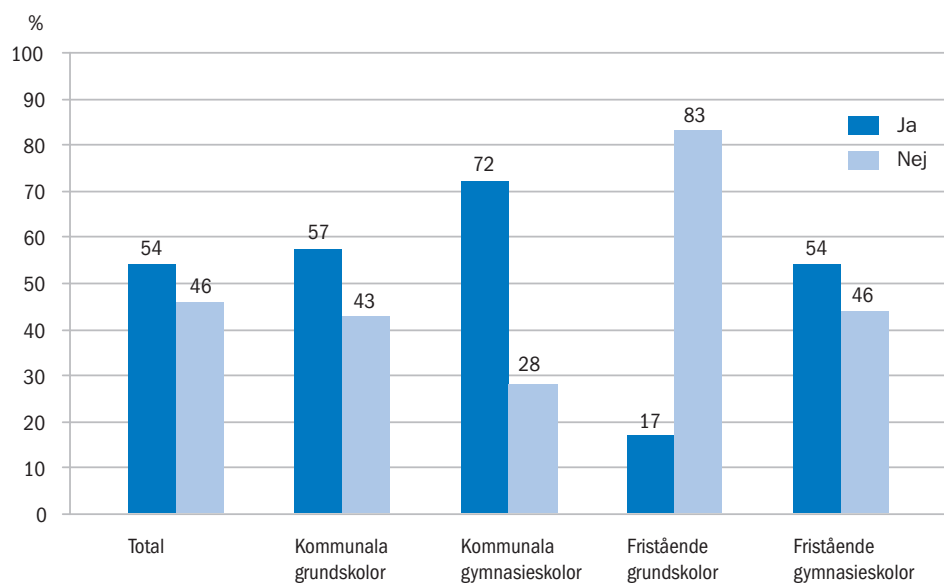
Diagram 6. I vilken grad arbetar skolorna med samverkan skola-närsamhälle?

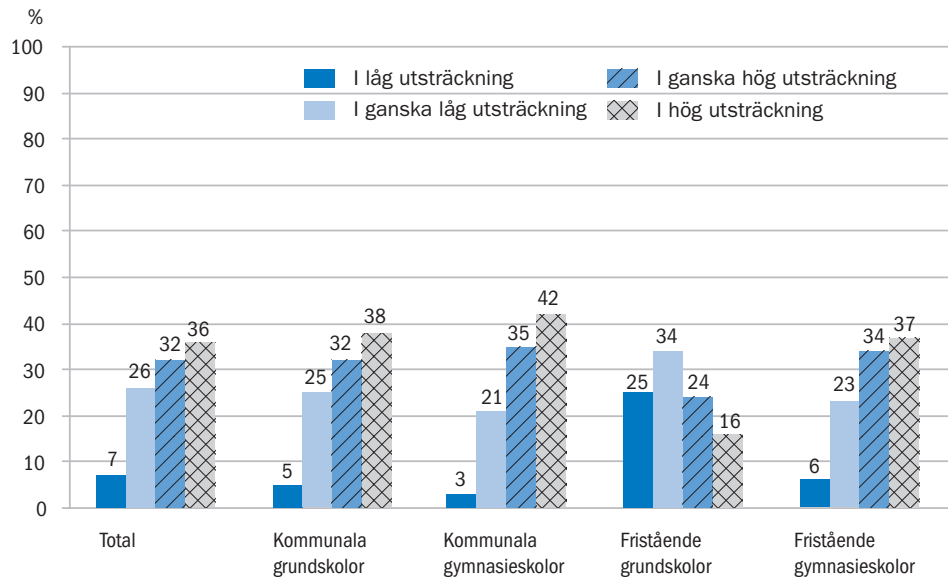
Diagram 7. Hur stor andel av skolan arbetar idag med entreprenörskap?

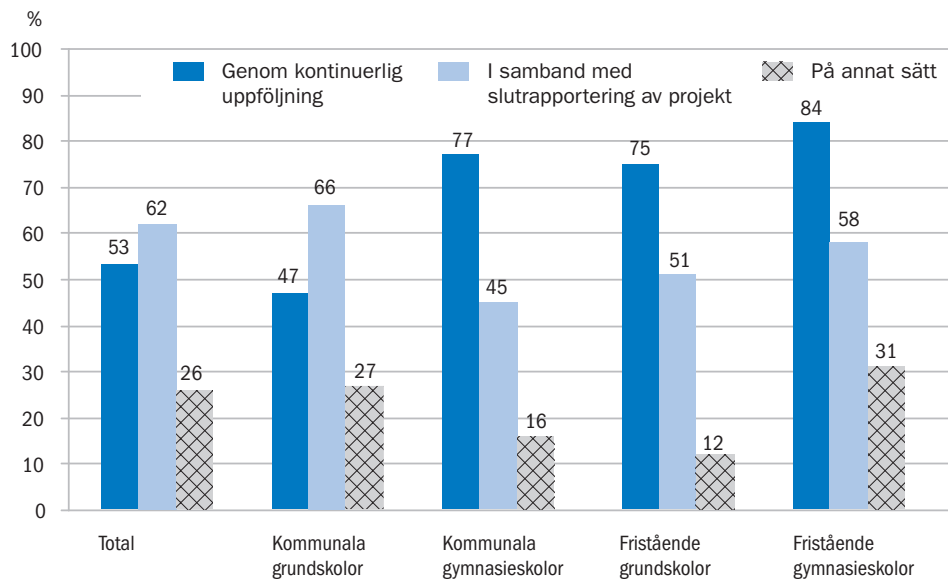
Diagram 8. Finns det formulerade mål för arbetet med entreprenörskap i skolan?

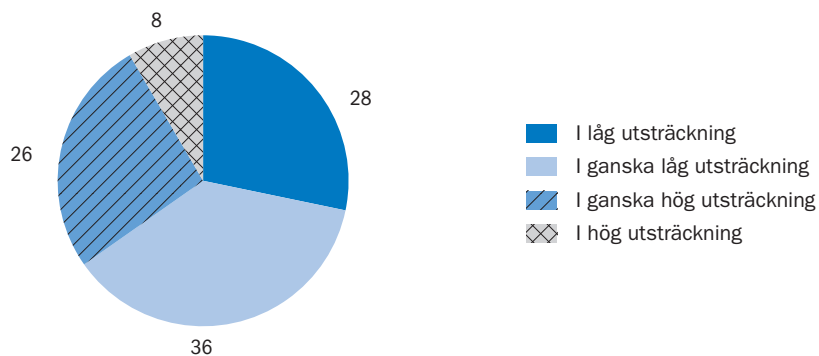
Diagram 9. I vilken grad anser ni att det finns stöd i dagens läroplan/kursplaner för arbete med entreprenörskap?

Diagram 10. Har det pedagogiska arbetet med entreprenörskap följts upp/utvärderats? Om ja, i vilken form?

Diagram 11. I vilken utsträckning har kompetensutvecklingsinsatser som berör entreprenörskap genomförts för skolans personal?

entreprenörskap | SKOLAN

ARBETET KRING ENTREPRENÖRSKAP I SKOLAN handlar mycket om att utveckla elevernas nyfikenhet, kreativitet och initiativförmåga men också om att stödja speciella förmågor som krävs för att starta och driva företag. För det entreprenöriella lärandet i alla åldrar, från förskola till vuxenutbildning, är det viktigt med inre drivkrafter och motivation.

Skolverket har, under hösten 2009, ställt frågor till samtliga huvudmän om det arbete med entreprenörskap och entreprenöriellt lärande som pågår i grund- och gymnasieskolan. Företrädarna för Nuteks regionala entreprenörskapssatsning i sex pilotlän har också tillfrågats.

Denna kartläggning redovisar och analyserar arbetet med entreprenörskap i skolan fram till och med 2009.

Ur kartläggningen framkommer att ungefär hälften av skolorna i Sverige känner till begreppet. Mellan kommunala och fristående skolor finns skillnader i hur verksamheterna arbetar och hur långt skolorna har kommit i sitt arbete med entreprenörskap. Även de regionala skillnaderna är stora.

Entreprenörskap i skolan – en kartläggning kan fritt skivas ut från Skolverkets webbplats www.skolverket.se/entreprenörskap